

cooperare

волонтерство

activism

Finanțat de Uniunea Europeană

cooperare
germană
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

dezvoltare

развитие

implicare

COLECȚIE

deschidere
Dialog

доступность

Jurnaliștii – pentru cetățeni și comunități active

Креативность

АКТИВИЗМ

motivare

Coordonatoare: Cristina Bobîrcă

Autoarele: Lilia Zaharia, Diana Lungu

Paginarea computerizată: Angela Ivanesi

Finanțat de Uniunea Europeană

Această publicație a fost realizată în cadrul proiectului „Abilitarea cetățenilor în Republica Moldova”, finanțat de către Uniunea Europeană și implementat de către Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ). Partenerul proiectului pentru creșterea potențialului de vizibilitate și comunicare și implicare a cetățenilor este Asociația Presei Independente (API). Conținutul articolului aparține autorilor și nu reflectă neapărat viziunea UE sau GIZ. Pentru detalii – www.eu4civilsociety.md

Chișinău, 2021

Tipar: Bons Offices SRL

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

Jurnaliștii – pentru cetățeni și comunități active : colecție = Журналисты для граждан и активных сообществ : сборник / autoare: Lilia Zaharia, Diana Lungu ; coordonatoare: Cristina Bobîrcă ; перевод: Людмила Скокова ; Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ), Asociația Presei Independente (API). – Chișinău : S. n., 2021 (Bons Offices SRL). – 70 ; 70 p. : fig., fot. color.

Tit., text, paral.: lb. rom., rusă. – Pag. var. – Carte-valet (inversă). – Apare cu sprijinul financiar al Uniunii Europene. – 400 ex.

ISBN 978-9975-87-882-1.

[352+364.46]:070=135.1=161.1

Z 18

Jurnaliștii –
pentru cetățeni
și comunități active

Cuprins:

Prefață	5
O treime din consumul de energie electrică din Europa provine din surse regenerabile. Ce are de învățat Republica Moldova?	6
Locuitorii din Sărata-Vechă sunt în pas cu normele europene la colectarea separată a deșeurilor	9
Condiții moderne pentru copiii din câteva localități. Ei vor învăța în clădiri călduroase și aerisite, renovate din bani europeni	12
Pentru sistemele moderne de iluminare stradală, orașele Ocnița și Cantemir au câștigat un premiu european pentru energie durabilă	16
La Orhei funcționează cea mai mare stație de epurare ecologică din Europa	20
Două mii de lei pentru apă potabilă din apeduct	23
Au schimbat apa dură din izvoare și fântâni pe cea filtrată de la robinete	26
De ce consumatorii casnici plătesc tarife diferite pentru apa de la robinet?	29
Colectarea separată a deșeurilor a făcut din Șoldănești un oraș mai curat	32
Locuitorii din șase localități din raionul Strășeni sunt informați despre necesitatea sortării deșeurilor menajere	35
Fondurile europene au adus apa la Hîncești	38
Muzeul de Istorie și Etnografie din Călărași este iluminat datorită fondurilor oferite de Uniunea Europeană	40
Eficiența energetică la Obileni: fără fum în încăperi și cu economii la bugetul local	43
Proiectele europene de gestionare a deșeurilor schimbă la față municipiul Cahul și satul Dubăsarii Vechi	46
Un apeduct modern va asigura cu apă potabilă câteva localități din raionul Leova	50
Tinerilor le pasă de problemele de mediu. Tinerii se implică	53
Nu știi ce înseamnă eficiență energetică? Poți căuta în Google sau poți veni la Liceul „Constantin Spătaru” din Leova să vezi cu ochii tăi	56
În loc de gunoiști neautorizate și miros urât, sătenii din Ciutești au instalat tomberoane și au plantat copaci	59
La Sipoteni, locuitorii care aruncă gunoiul la nimereală pot fi pedepsiți cu muncă în folosul comunității	62
Achizițiile publice de la Zubrești – sub lupa cetățenilor	65
Copiii de la grădinițe află despre problemele de mediu prin intermediul poveștilor „eco”	68

Prefață

În țările în tranziție, oamenii sunt obișnuiți ca cei de la guvernare să decidă totul pentru ei. Încet, încet, o dată ce țara tinde spre o cale de dezvoltare democratică, europeană, oamenii sunt instruiți să conștientizeze importanța implicării lor în viața comunității și a parteneriatelor cu organizațiile societății civile. În Republica Moldova cetățenii abia învață cum să ajute autoritățile locale să ia cele mai bune decizii în gestionarea corectă și transparentă a localității. Fie că e vorba de planificarea, monitorizarea bugetului local, de managementul deșeurilor solide, de construcția rețelelor de apeduct și canalizare sau instalarea unui sistem modern de iluminare stradală, oamenii conștientizează că implicarea lor va aduce o valoare în plus pentru dezvoltarea comunității. Totodată, este foarte important ca cetățenii și autoritățile să asigure buna funcționare a noilor servicii din localitatea lor, fiindcă acestea au fost realizate inclusiv prin contribuția proprie.

În această broșură au fost compilate exemple frumoase, bune practici de implicare a cetățenilor în viața comunității pentru o localitate cu condiții de viață mai bune. Nici o idee, oricât de bună ar fi ea, nu se poate realiza integral fără suportul financiar și tehnic din partea autorităților locale, centrale, din partea donatorilor externi și desigur, fără contribuția cetățenilor.

Aceste exemple au fost documentate și relatate de jurnaliști, timp de aproape doi ani (aprilie 2020-octombrie 2021), pentru ca și alți localnici, dar și alte autorități publice locale să preia bunele practici și să le realizeze pentru binele oamenilor.

Pentru ca cetățenii să fie motivați și să propună soluții de modernizare a localității, autoritățile trebuie să-i încurajeze că vocea lor contează și că ei pot schimba în mai bine situația. Intențiile bune ale cetățenilor trebuie stimulate de autorități, iar jurnaliștii – să mediatizeze bunele practici în speranța că exemplele vor fi preluate și multiplicare.

O treime din consumul de energie electrică din Europa provine din surse regenerabile.

Ce are de învățat Republica Moldova?

Republica Moldova are multe de învățat de la țări europene precum Austria, Suedia, Danemarca sau Letonia cum să gestioneze sursele de energie regenerabile în așa fel ca beneficiarii finali, cetățenii, să se bucure de avantajele energiei ieftine și ecologice. Dacă țara noastră este total dependentă de resursele energetice din import, unele state membre UE au profitat din plin de resursele oferite de natură: vântul, apa, soarele sau resturile vegetale.

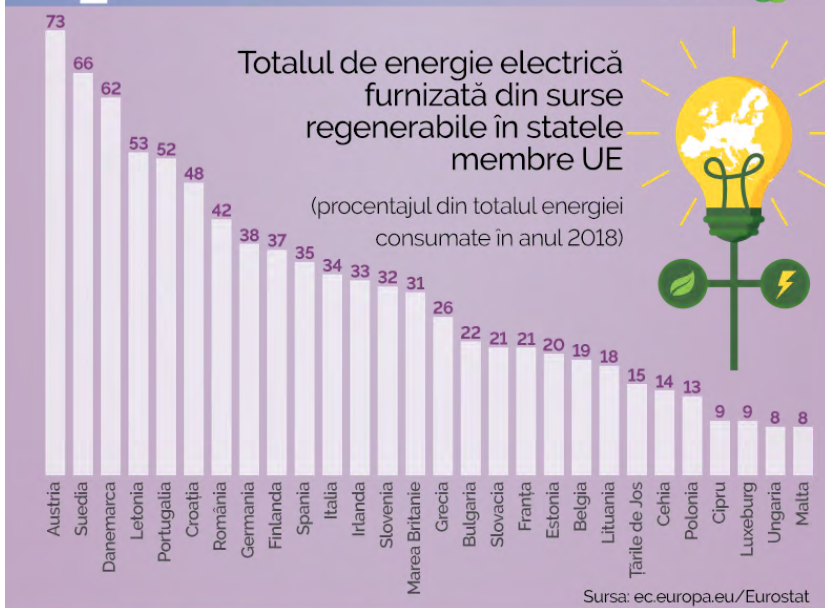
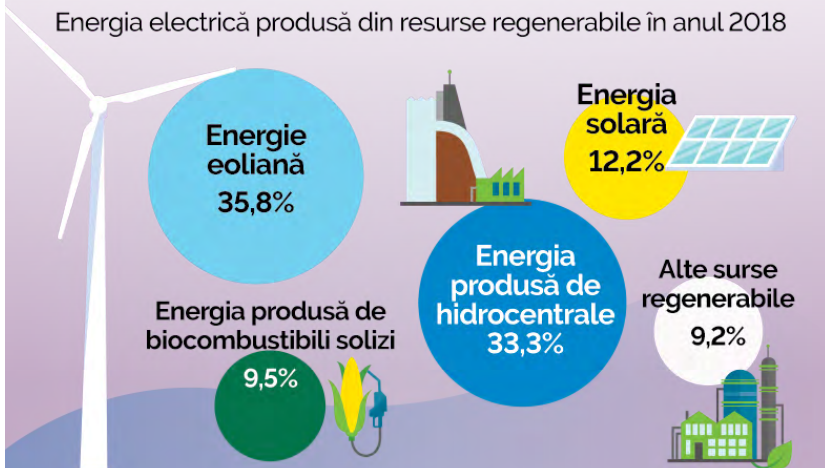
Europa optează pentru energia naturii

Țările situate în nordul bătrânului continent produc energie din vânt și apă, iar țările mai călduroase profită din plin de lumina soarelui pentru a micșora cheltuielile de întreținere. Datele Oficiului pentru Statistică (Eurostat) arată că aproape **o treime** (32%) din totalul energiei electrice consumate în Europa în anul în 2018 a provenit din surse regenerabile, fiind remarcată o creștere ușoară de la 31% în anul 2017. Energia eoliană (produsă de vânt) și energia produsă de hidrocentrale au contribuit fiecare cu câte o treime din energia electrică totală provenită din surse regenerabile în 2018. Energia solară (12%), biocombustibili solizi (10%) și alte surse regenerabile (9%) sunt alte bogății ale naturii care au fost valorificate de unele state europene.

Datele Eurostat mai arată că sunt state membre UE unde în anul 2018 a prevalat consumul de energie electrică furnizată din surse regenerabile. Este cazul **Austriei** (73%), **Suediei** (66%), **Danemarcei** (62%), **Letoniei** (53%) și **Portugaliei** (52%). Autoritățile din aceste țări, dar și

Resursele regenerabile care au produs energie electrică în statele membre UE în anul 2018

Energia electrică produsă din resurse regenerabile în anul 2018

Sursa: ec.europa.eu/Eurostat

cetățenii, au conștientizat necesitatea valorificării resurselor pe care le oferă cu generozitate natura, ca să nu depindă energetic de alte state, dar au avut grijă și ca facturile să nu le „golească” buzunarul.

Soarele „adus” la Orhei și Călărași de poporul german

Acum câțiva ani, Spitalul Raional Orhei (SR) a beneficiat de un proiect de eficientizare a energiei, care s-a desfășurat în câteva etape, iar după implementare, instituția medicală a reușit să micșoreze cheltuielile pentru întreținerea blocului maternității, dar și a blocului chirurgical. Astfel, în prezent, blocul chirurgical este conectat la un sistem solar de producere a apei calde. Andrei Stratulat, directorul SR Orhei spune că în urma modernizării și adaptării clădirii la un sistem de aprovizionare cu energie regenerabilă, au de câștigat pacienții, numărul cărora s-a majorat, iar condițiile foarte bune din spital permit internarea pacienților din raioanele învecinate Rezina și Telenești, dar și bugetul instituției. De un proiect similar de sporire a consumului de resurse regenerabile a beneficiat și Spitalul Raional Călărași. Aici, de asemenea, au fost reconstruite centrala și rețelele termice, în complex cu instalația solară pentru încălzirea apei. Ambele proiecte de eficientizare a energiei, de la Orhei și Călărași, au fost susținute financiar în mare parte de Guvernul Germaniei, în cadrul proiectului „*Modernizarea Serviciilor Publice Locale în Republica Moldova*”. Au avut o mică contribuție și autoritățile publice locale. Suportul financiar oferit de poporul german pentru modernizarea SR Orhei a fost de **circa 997 de mii de euro**, iar la Călărași de **335 de mii de euro**.

Expertul în domeniul energetic și fostul director al Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică (ANRE), Victor Parlicov, menționează că pentru anul 2018, consumul total de energie electrică provenită din surse regenerabile în Moldova a fost de 2,6%, precizând că țara noastră este novice în acest domeniu și nu poate fi comparată cu țările europene cu tradiție în eficientizarea energiei.

Locuitorii din Sărata-Veche sunt în pas cu normele europene la colectarea separată a deșeurilor

În doar 170 din cele 916 localități rurale din Republica Moldova există servicii de colectare a deșeurilor. Numărul satelor unde deșeurile se colectează separat este și mai mic, arată datele Biroului Național de Statistică. Comuna Sărata-Veche din raionul Fălești este unul din exemplele pozitive, când locuitorii colectează separat deșeurile solide și beneficiază de servicii de salubritate. Datorită unui proiect european, comuna este mai curată, iar oamenii sunt mult mai responsabili în colectarea și depozitarea deșeurilor menajere.

Angela Buga, șefă gospodărie grădinița Sărata-Veche susține că a fost greu să se obișnuiască la început cu sortarea deșeurilor, dar îi place că acum satul e mai curat și mai îngrijit

După mai multe sondaje și instruirii, în 600 de gospodării din comună au fost instalate pubele în care se depozitează gunoiul menajer și saci pentru acumularea plasticului. În fiecare sâmbătă, un tractor trece pe la fiecare poartă și adună gunoiul menajer, iar plasticul este preluat de la locuitori o dată pe lună. Ulterior, gunoiul este dus la stația de sortare a deșeurilor din satul Călugăr, raionul Fălești. Serviciul costă 100 de lei anual, de fiecare gospodărie. Astfel, locuitorii au scăpat de grija transportării gunoiului și contribuie la protejarea mediului înconjurător.

Plasticul la plastic, sticla la sticlă și... pășunile curate

Pentru a se asigura că fiecare persoană știe să separe corect deșeurile, autoritățile locale au organizat instruirii, inclusiv cu elevii din școală. **Lilia Golovatiuc**, consilieră locală, spune că anterior, când gunoiul era depozitat într-o groapă amenajată lângă o pășune, s-au înregistrat 5 cazuri când vacile care pășteau acolo au murit după ce au înghițit plastic. „Am experimentat până am văzut cât de des trebuie să venim să luăm plasticul și în ce zi e mai bine”, spune consiliera. Deși tariful de 100 de lei este prea mic pentru serviciul oferit și nu acoperă toate costurile aferente, Lilia Golovatiuc susține că deocamdată tariful va rămâne neschimbat.

Afirmația este susținută și de unii locuitori, care spun că tariful li se pare acceptabil și chiar ar fi dispuși să plătească și mai mult dacă s-ar majora. „Chiar și copiii știu cum să sorteze: plasticul aparte, sticla aparte. Înainte nu știam ce să facem cu plasticul, aruncam totul la un loc. Tariful nu este mare, chiar cred că este prea mic. Dacă vrem să fie un serviciu calitativ, care să motiveze și lucrătorii implicați în acest proces, și să ne asigurăm că tractorul poate fi reparat dacă se strică, desigur că suntem dispuși să plătim pentru servicii”, ne spune **Natalia Sandu**, locuitoare din Sărata-Veche.

Gunoii nu mai este împrăștiat de vânt prin tot satul

„Suntem foarte bucuroși că avem acest serviciu. Până acum adunam gunoiul undeva grămadă, chemam un tractor, găseam băieți să ne ajute la cărat. Acum, tractorul vine la poartă în fiecare săptămână și ia gunoiul. Nouă ne este convenabil, mai ales că suntem în vârstă și ne deplasăm mai greu”, argumentează și **Alexandra Morari**.

Comuna Sărata-Veche este mai curată datorită proiectului „Pas cu pas spre colectarea separată a deșeurilor solide”, implementat de Centrul Regional de Mediu (REC Moldova), cu suportul financiar al Uniunii Europene, în valoare de 28 mii de euro. Autoritățile Publice Locale au contribuit cu 60 de mii de lei.

Avem nevoie de programe naționale de instruire a populației

În Republica Moldova sunt prea puține localități care colectează separat deșeurile susține **Victor Cotruța**, expert REC Moldova, organizație care a facilitat implementarea proiectului din Sărata-Veche. „Foarte puține localități din Moldova colectează gunoiul separat și asta pentru că avem două probleme majore – mentalitatea populației și lipsa infrastructurii necesare. Dar, chiar dacă am avea infrastructura și transportul necesar, întâi de toate e nevoie de un program național de educare a populației, care să conștientizeze necesitatea separării deșeurilor”, precizează expertul.

Uniunea Europeană este unul dintre principalii parteneri de dezvoltare ai R. Moldova, care susține țara noastră prin realizarea diferitor proiecte investiționale, inclusiv cele ce vizează managementul deșeurilor solide. Proiecte similare au fost implementate în alte 40 de localități din raioanele Florești, Rezina și Șoldănești, cu o contribuție în valoare de circa 3 milioane de euro, oferite de Guvernul Germaniei.

Condiții moderne pentru copiii din câteva localități.

Ei vor învăța în clădiri călduroase și aerisite, renovate din bani europeni

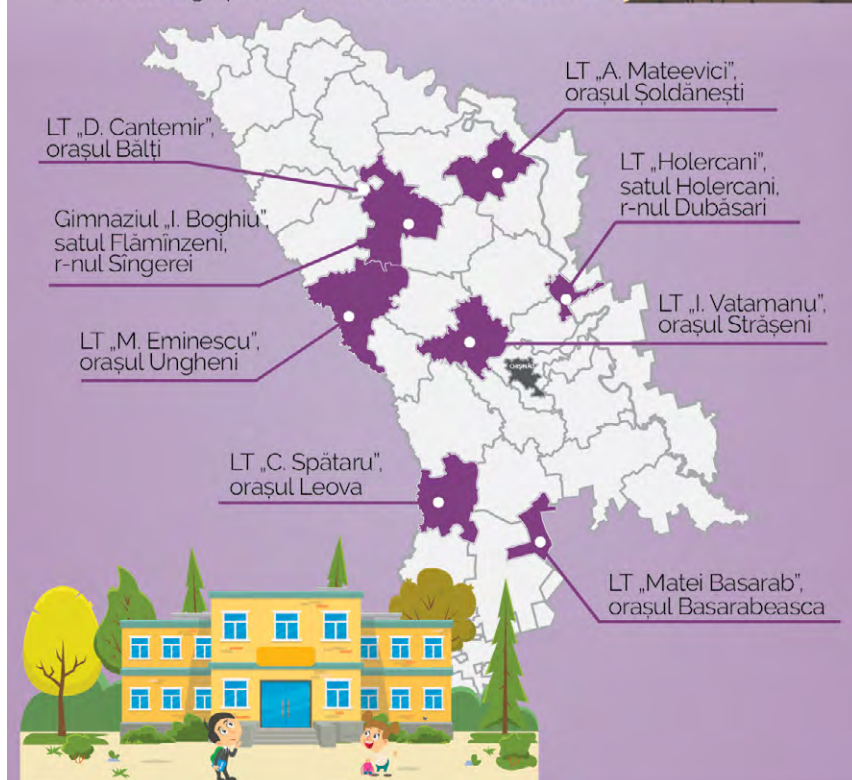
Cu pereții exteriori termoizolați și colorați, panouri solare pe acoperișuri, geamuri și uși exterioare noi, grupuri sanitare modernizate, dar și cu sisteme electrice și de ventilare moderne – de aceste condiții europene vor beneficia mai mulți copii de vârstă preșcolară și elevi din întreaga țară. Cu finanțare europeană, grădinițele și liceele se vor schimba la față, dar vor face și economii la întreținerea blocurilor.

Era sfârșitul zilei de muncă. Schelele erau goale, doar urmele de glod trădau că pe parcursul zilei meșterii au lucrat pe ele. Acum, când copiii sunt acasă pe vremea pandemiei, grădinița nr. 2 din orașul Cantemir „se schimbă la față”. De câteva luni, aici se fac lucrări de termoizolare a pereților exteriori. După fixarea materialelor de izolare termică, pereții exteriori se înveselesc cu nuanțe cromatice deschise. „Copiilor o să le placă când se vor reîntoarce. Să știți că aceste nuanțe colorate au fost alese de localnici. Am făcut un sondaj în rețelele sociale și cea mai mare parte din cetățeni a ales anume aceste culori”, spune Tatiana Puica, specialistă în comunicare la Primăria Cantemir.

Dacă la grădinița nr. 2 lucrările de izolare termică a pereților exteriori încă sunt în desfășurare, grădinița nr. 1 „Ghiocel” din aceeași localitate a fost renovată acum un an, iar copiii și cadrele didactice de aici se bucură de căldura din clădire, dar și de culorile pastelate ai pereților exteriori. Elena Costanda, directoarea grădiniței, accentuează avantajele modernizării: un aspect exterior plăcut și atractiv, costuri reduse la întreținere în perioada rece a anului și o frecvență mai mare a copiilor, mai ales pe timp de iarnă: „Am cheltuit în această iarnă cu aproximativ 40 la sută mai puțin față de anul trecut. Este adevărat că și temperatura nu a fost așa de scăzută, și

Datorită unui proiect european, clădirile a 8 instituții de învățământ din țară vor fi modernizate și eficientizate energetic

- Reabilitarea acoperișurilor;
- Termoizolarea pereților și schimbarea geamurilor;
- Reabilitarea sistemului de încălzire;
- Conectarea instituțiilor de învățământ la sistemul de apeduct, cu furnizarea apei calde și reci;
- Îmbunătățirea sistemului de ventilare a clădirilor;
- Renovarea grupurilor sanitare din interiorul clădirilor.

acest fapt tot a influențat. Au fost termoizolați pereții exteriori și podul, au fost instalate uși exterioare mai calitative...”. Directoarea mai spune că tot în acest proiect urmează a fi instalate colectoare solare pentru încălzirea apei.

Condiții europene în grădinițe și școli la frontiera UE

Deja de doi ani, orașul Cantemir, amplasat la câteva zeci de kilometri de Uniunea Europeană, este parte a unui mare proiect european care prevede reabilitarea termică a patru instituții educaționale din localitate: gimnaziul „Mihai Eminescu”, liceul „Dimitrie Cantemir”, grădinițele nr. 1 și nr. 2. Astfel, clădirile vor fi izolate, vor fi instalate cazane pe biomasă, modernizate sistemele interne de încălzire, dar și cele de iluminare. Totodată, vor fi instalate echipamente de utilizare a energiei solare. Proiectul **„CanTREB - Reabilitarea clădirilor educaționale din Cantemir”** este finanțat de Uniunea Europeană, în cadrul Programului „Convenția Primarilor – Proiecte Demonstraționale” și are un buget total de **842 800 Euro**, dintre care 20% reprezintă contribuția locală. Din datele oferite de primăria Cantemir, datorită măsurilor de eficiență energetică, vor fi create condiții mai bune pentru educația și instruirea a peste **900 de copii cu vârsta de 2-17 ani**. Impactul acestui proiect va fi major pentru comunitate, deoarece va fi posibilă economisirea a până la 50% din consumul energetic al acestor clădiri, reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră cu 11%, dar și reducerea costurilor de exploatare și întreținere a instituțiilor de învățământ cu 12%.

Căldură și aer proaspăt pentru elevii unui liceu din Ungheni

Și elevii Liceului Teoretic „Mihai Eminescu” din orașul Ungheni vor beneficia de condiții moderne în instituția unde își fac studiile. „Liceul nostru este cea mai veche instituție de acest gen din raion, iar condițiile tehnice nu mai corespund timpurilor actuale și se impun măsuri de eficientizare energetică”, a precizat Petru Langa, directorul liceului. El a mai specificat că din experiența altor instituții de învățământ din raion, se așteaptă la o micșorare considerabilă a cheltuielilor pentru întreținerea blocurilor de studii. „Sunt preconizate lucrări de termoizolare a pereților exteriori, schimbarea geamurilor și a ușilor, schimbarea rețelelor electrice și termice, construcția unui sistem nou de aerisire și ventilare, schimbarea acoperișului și instalarea panourilor solare. În interior vor fi reconstruite blocurile sanitare. Toate

aceste lucrări vor aduce doar beneficii: economii de resurse financiare și diminuarea poluării mediului”, spune Petru Langa.

12,7 milioane de euro pentru eficientizarea energiei în opt licee din țară

Acest liceu, alături de alte șapte licee din întreaga țară, face parte din **„Proiectul Uniunii Europene pentru sporirea eficienței energetice în clădirile publice”**, finanțat de UE și implementat de GIZ Moldova. Pentru cele 8 licee (vezi harta) UE vine cu un suport financiar de **12,7 milioane de euro**, iar **0,47 milioane de euro** este contribuția locală. În final, **cinci mii de beneficiari** (elevi și pedagogi) din toate cele opt instituții de învățământ se vor bucura de condiții europene. Lucrările de renovare la aceste instituții de învățământ nu au început încă, autoritățile publice locale fiind la etapa de contractare a agenților economici.

Pentru sistemele moderne de iluminare stradală, orașele Ocnîța și Cantemir au câștigat un premiu european pentru energie durabilă

Recent, două orașe din țară, unul de la nord – Ocnîța, și altul de la sud – Cantemir, au fost decernate cu Premiul Uniunii Europene pentru energie durabilă. Cu bani europeni, în cele două urbe s-au achiziționat corpuri de iluminat cu un consum mai eficient de energie prin alegerea lămpilor de tip LED, au fost schimbate rețelele de cablu și au fost instalate sisteme inteligente de monitorizare și gestionare la distanță. Ambele orașe sunt semnatare ale inițiativei europene „Convenția Primarilor privind Clima și Energia”.

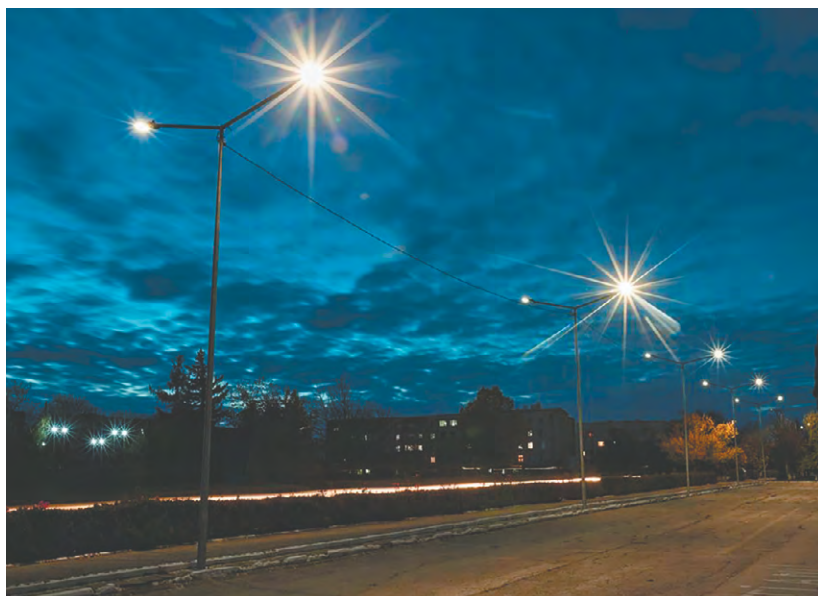
Premiul UE pentru Energie Durabilă în Parteneriatul Estic a fost oferit proiectului european de modernizare a iluminatului stradal, realizat în Republica Moldova în orașele Ocnîța și Cantemir, intitulat „Undă verde, Moldova!”. Pe locul doi în competiția celor mai bune proiecte de utilizare a energiei durabile s-a situat un proiect implementat în Armenia, iar pe locul trei – unul din Georgia.

Iluminare modernă, oraș mai sigur

Din 2018, locuitorii orașului Ocnîța sunt mai liniștiți dacă îi prinde noaptea prin oraș cu treabă. Maria Răileanu, pedagogă de profesie, locuiește aici de 35 de ani. Ea spune că schimbarea din localitate este evidentă. „Eu locuiesc pe una din străzile principale ale orașelului nostru. Înainte nu erau iluminate toate străzile, ci doar intersecțiile drumurilor. Trebuia să mergi vreo 200 de metri pe întuneric până dădeai de lumina care era doar la intersecții. Oricum era întuneric, iar acea lumină era doar așa, ca să te orientezi. Acum sunt iluminate nu doar străzile principale ale orașului,

Din anul 2018 străzile orașelor Cantemir (sus) și Ocnița (jos) sunt iluminate cu lămpi LED eficiente energetic. Surse imagini: Primăria orașului Ocnița/Primăria orașului Cantemir

dar și cele aferente din toate regiunile”, spune cu mândrie Maria Răileanu, care își compară orașelul cu unul european, cel puțin la capitolul iluminare nocturnă.

Economii în bugetul public

Primarul de Ocnița Victor Artamaniuc afirmă că acest proiect european a fost o adevărată surpriză pentru localitate, iar sistemul modern de iluminare stradală instalat acum poate fi gestionat de la distanță, datorită tehnologiilor performante, cu ajutorul aplicațiilor instalate în telefon sau în calculator. „Noi putem dirija iluminatul de la distanță. Este o tehnică modernă, care nu necesită cheltuieli. Stingerea lămpilor, de asemenea, poate fi dirijată de la distanță”, precizează edilul. Victor Artamaniuc mai adaugă că pe lângă aspectul estetic pe care l-a obținut orașul prin instalarea lămpilor de tip LED, primăria a înregistrat economii mari la consumul de energie, cheltuielile reducându-se cu 30 la sută. Primarul spune că și locuitorii urbei sunt în siguranță acum, iar odată cu instalarea sistemului de iluminare stradală, a scăzut și numărul infracțiunilor înregistrate în timpul nopții.

La Cantemir, 80 la sută din panourile de iluminat sunt de tip LED

Cantemireanul Pavel Ivancioglo a muncit mai mulți ani în câteva orașe din Germania, iar acum s-a întors la baștină. El spune că sistemul modern de iluminare stradală practic a schimbat fața orașului. „Înainte erau iluminate doar câteva străzi principale din oraș. Era lumină aici în fața „casei albe” (așa numesc localnicii clădirea unde se află Consiliul Raional Cantemir și primăria orașului), la liceu și în alte câteva locuri. În rest, nu prea vedeai lumină, în special pe străzile mai mici și dosite”, susține bărbatul.

La rândul său, primarul orașului Cantemir, Roman Ciubaciuc, spune că înainte erau iluminate cam 70 la sută din străzi. „Acum însă nu avem drumuri, trotuare, blocuri care să nu aibă lumină. Zona locuibilă este toată iluminată”, afirmă edilul. Conform datelor primăriei, în prezent, 80 la sută din panourile de iluminat sunt de tip LED, iar anul trecut bugetul orașului a economisit peste 30 la sută din suma rezervată pentru consumul de energie.

Confort și siguranță de jumătate de milion de euro

Sistemul inteligent de iluminare stradală din orașele Ocnița și Cantemir a fost instalat datorită suportului financiar european, în cadrul Programului „Convenția Primarilor. Proiecte Demonstraționale”. Bugetul total al proiectului „Undă verde, Moldova!” pentru cele două localități a fost de 500 de mii de euro, inclusiv 400 de mii de euro au fost oferiți de Uniunea Europeană, iar 100 de mii de euro a constituit contribuția primăriilor Ocnița și Cantemir, dar și a Fondului de Eficiență Energetică. Cu acești bani, lămpile stradale ineficiente și costisitoare la întreținere (de tip mercur) au fost înlocuite cu lămpi de tip LED, eficiente energetic. Totodată, atât la Ocnița, cât și la Cantemir a fost introdus un sistem inteligent de gestionare și operare a iluminatului stradal. Astfel, autoritățile publice locale pot opera de la distanță cu diverse moduri de funcționare a lămpilor, în funcție de anotimp și de ora de iluminare.

Proiectul finanțat de Uniunea Europeană a fost implementat de Asociația Obștească „Alianța pentru Eficiență Energetică și Regenerabile” (AEER), în parteneriat cu primăriile și consiliile locale din Cantemir și Ocnița.

La Orhei funcționează cea mai mare stație de epurare ecologică din Europa

Cu suportul Uniunii Europene, locuitorii municipiului Orhei se pot bucura de serviciile celei mai mari stații de epurare ecologică din Europa. Stația a fost construită în satul Seliște și activează din 2013 în baza așa-numitei tehnologii a zonei umede construite. Construcția stației a fost finanțată de Uniunea Europeană (2.9 milioane dolari SUA), Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului al Republicii Moldova (2.2 milioane dolari SUA) și Banca Mondială (0.4 milioane dolari SUA).

Mihai Chiperi (stânga), director adjunct al S.A. „Regia Apă-Canal Orhei” și Vitalie Carp, directorul general interimar al instituției arată etapele de prelucrare a apelor uzate.

Foto: API

La prima vedere, pare un lac imens acoperit de stuf. De fapt, suprafața de 5 hectare din satul Seliște, acoperită de aceste plante benefice, reprezintă cea mai mare stație de epurare ecologică din Europa. Stația din Seliște a fost construită deoarece cea „clasică” din Orhei este veche și necesită lucrări de renovare costisitoare. „Am inițiat procedura de reabilitare, au fost experți din Suedia care au făcut studii de fezabilitate și au constatat că este mai ușor să construim o stație nouă decât s-o reabilităm pe cea veche. În Franța există asemenea stații, cu o capacitate de la o mie la două mii de metri cubi. Capacitatea stației noastre este de 4600 metri cubi”, explică **Mihai Chiperi**, director adjunct al S.A. „Regia Apă-Canal Orhei”.

Stația nu produce miros și nici zgomot

Stația din Seliște este complet automatizată și tratează apele uzate venite de la 60% din locuitorii Orheiului, din satele Pelivan și Burcuta, dar și de la Asociația „Codru”. Datorită metodologiei utilizate, stația nu emană deloc miros, nu produce zgomot, nu poluează mediul și înregistrează o economie de 50% a energiei folosite la transportarea apelor prelucrate.

Stația veche din Orhei încă mai activează, însă acolo se prelucrează doar 40% din apele reziduale colectate din municipiu. În viitorul apropiat, acest proces va fi preluat în totalitate de stația din Seliște, după asigurări **Vitalie Carp**, directorul general interimar al S.A. „Regia Apă-Canal Orhei”.

Nicolae Vieru locuiește la Orhei și înțelege influența benefică a stațiilor de epurare asupra sănătății și a mediului. „Este foarte bine că au construit această stație și suntem mulțumiți că nu se simte mirosul, așa cum se simte la Chișinău. Apele poluate sunt o problemă mare pentru țara noastră. Ele ajung și în grădini când oamenii udă legumele, astfel și acestea devin poluate, iar noi le consumăm”, spune bărbatul.

Lipsa sistemului de canalizare și de tratare a apelor duce la poluarea râurilor

Stația din Seliște a fost proiectată ca o stație regională, pentru a prelucra inclusiv apele venite din satele vecine, însă aceste localități nu dispun încă de sisteme de canalizare. Astfel, în prezent, stația din Seliște funcționează la o capacitate de doar 20-25%.

Maria Adam locuiește în Seliște și nu cunoaște prea multe despre stația de epurare, nu se pricepe la tehnologii, dar știe că pentru a avea apă curată și sănătoasă, este nevoie de prelucrarea apei. „Nu demult am fost conectați la apă potabilă din râul Jeloboc și așteptăm să ne conecteze și la canalizare, ca să nu aruncăm apa care și unde poate, căci asta nu e bine pentru sănătatea noastră. Apa mai curată o aruncăm în grădină, care e mai murdară, o adunăm și chemăm mașina s-o colecteze. Nu cred că apa din fântânile noastre este foarte sănătoasă...”, spune femeia.

Stațiile clasice de epurare sunt învechite și neadaptate la noile tehnologii

Potrivit datelor Biroului Național de Statistică, în 2018, din totalul de 126 de sisteme de canalizare din țară, doar 84 erau dotate cu stații de epurare, din care funcționale sunt 73 de unități. Din volumul total de apă uzată epurată, 4,1% sunt epurate insuficient.

Înainte de construirea stației de epurare din Seliște, apa din râul Răut era tulbure. Acum este limpede și curată, susține **Maria Sandu**, cercetătoare științifică la Institutul de Ecologie și Geografie al Academiei de Științe. „Și stațiile clasice sunt utile și eficiente, însă acestea trebuie să utilizeze tehnologii moderne. Sunt necesare tehnologii specifice pentru fiecare tip de activitate a agenților economici”, spune experta.

Două mii de lei pentru apă potabilă din apeduct

Deja de un an, locuitorii comunei Lebedenco din raionul Cahul nu mai cară apă cu gălețile de la fântâni sau de la izvoarele aflate la mare depărtare. Acum satele Lebedenco și Ursoaia din componența acestei comune beneficiază de un sistem de apeduct modern, iar oamenii nu mai simt lipsa apei, mai ales în timpul verii. Pentru acest confort, cetățenii au venit cu câte o contribuție de doar două mii de lei.

Svetlana Sulac din comuna Lebedenco din raionul Cahul nu mai folosește apa de la fântâna din curte, ci doar de la robinet. Sursa: API

Svetlana Sulac, o săteancă de 80 de ani, a uitat demult gustul apei de la fântâna din fața porții sale. Cu câțiva ani în urmă, când încă nu era apeductul, familia Sulac și-a construit o altă fântână direct în ogradă. Cu ajutorul unei pompe, scotea apa de aici și o folosea la treburile casnice. Cu toate acestea, femeia s-a bucurat enorm când a auzit că localitatea, în sfârșit, va avea un apeduct centralizat modern. „Am contribuit cu două mii de lei, iar asta nu e mult pentru o asemenea bogăție. Apa e filtrată, o poți bea, dar și folosi la robinetele din baie și bucătărie”, povestește mătușa Svetlana, arătându-ne cu mândrie că are apă la toate robinetele.

Echipe tehnice deteriorate din cauza apei din fântâni

Odată cu instalarea apeductului, doamna **Ecaterina Cașineanu** își poate uda în voie florile din fața porții și din curte. În zilele caniculare, ea își planifică să-și ude „fetele” (așa își alintă ea plantele îngrijite cu drag) atât dimineața, cât și seara. Are și ea o fântână în curte, construită cu mai mulți ani în urmă pentru două familii, a ei și a vecinei, dar în timpul verii apa nu era suficientă. Mai mult decât atât, din cauza apei cu impurități din fântână, i s-au deteriorat câteva pompe și o mașină de spălat. Deja de un an, doamna Ecaterina vede și simte beneficiile unui sistem de apeduct, iar apa de la robinet este bună și curată.

Apa a ajuns și la „Kamceatka”

De apă curată beneficiază și locuitorii din partea de sus a satului Ursoaia, mahalaua numită de săteni „Kamceatka”. Aici sunt doar câteva case, parcă izolate de sat, iar lipsa apei potabile a fost o problemă foarte mare pentru oameni, deoarece apele subterane sunt la o adâncime de 26 de metri. „Căram apa cu cisternele ruginite, apoi o puneam în bazine improvizate și o păstram acolo câteva săptămâni. Vă imaginați ce calitate avea acea apă stătătoare?”, povestește doamna Valentina Miron, care împreună cu Ecaterina Cașineanu a mers prin localitate să-i convingă pe săteni să contribuie cu bani pentru construcția sistemului de apeduct. Acum familia Valentinei Miron este mulțumită că problema a fost rezolvată, iar chinul de a căra apă de la mare distanță a luat sfârșit.

Unii sunt dispuși să plătească și mai mult pentru apa potabilă, alții continuă să folosească apa tehnică

Andrei Popușoi, șef Secție management integrat al proiectelor din cadrul Agenției de Dezvoltare Regională (ADR) Sud, precizează că sistemul de aprovizionare cu apă a comunei Lebedenco a fost construit în cadrul proiectului „Modernizarea Serviciilor Publice Locale”, realizat de Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ) cu suportul financiar al Guvernului Elveției. Valoarea acestui proiect a fost de **3,9 milioane de euro**, iar cetățenii care sunt și beneficiari finali au venit cu o contribuție totală de **60 de mii de euro**. „Într-o ședință la care au participat și finanțatorii s-a agreat suma de două mii de lei ca și contribuție a fiecărei familii, inclusiv pentru tranșarea, instalarea contorului și alte lucrări. Oamenii sunt mulțumiți, iar unii sunt gata să plătească și cinci mii de lei pentru conectare, numai să aibă apă calitativă. Sunt însă și oameni care nu sunt de acord să plătească contribuția de două mii de lei și continuă să se folosească de fântânile cu apă subterană care nu este, de fapt, apă potabilă, ci apă tehnică”, menționează specialistul ADR Sud.

În prezent, aproximativ 2700 de locuitori ai comunei Lebedenco au acces la o sursă sigură de apă potabilă. În viitorul apropiat și locuitorii din satele megieșe vor beneficia de apă la robinete, deoarece sistemul de apeduct se va extinde spre localitățile Pelinei, Găvănoasa, Vulcănești și Alexandru Ioan Cuza.

Au schimbat apa dură din izvoare și fântâni pe cea filtrată de la robinete

În unul din articolele precedente, v-am relatat cum s-a schimbat viața localnicilor din două comune de la sudul Moldovei, Ursoaia și Lebedenco din raionul Cahul, după ce s-a construit un sistem modern de apeduct, astăzi „am poposit” în nordul țării, în raionul Florești. Deja de doi ani, locuitorii câtorva sate și comune din acest raion se bucură de apă potabilă la robinet. Fiind amplasate în apropierea râului Răut, izvoarele și fântânile care au mai rămas aici au apă dură, calcaroasă, iar consumul îndelungat al acesteia le provoacă oamenilor probleme de sănătate.

Eleonora Dobos spune că acum consumă doar apă de la robinet, iar apa de la fântâna din ogradă este folosită doar la irigarea plantelor.
Foto de Natalia Tolici

Eleonora Dobos din satul Băhrinești are casa pe un deal de lângă fermă, într-o zonă pitorească, liniștită, dar săracă în resurse acvatice. Familia sa a construit o fântână în ogradă, însă apa este dură și nu poate fi folosită nici în alimentație, dar nici la spălat rufe. Pentru mâncare, femeia era nevoită să aducă apa de la izvor. Ea spune că în ultimii ani au secat majoritatea izvoarelor care erau în apropierea satului. Acum, după construcția apeductului, gospodina a uitat de chinul prin care trecea. „Înainte aduceam de la izvor. Apa de la fântânile din mahala și din ogradă e cu piatră. Dacă stă în căldare câteva zile, se lasă la fundul găleții piatră și nisip. La mâncare nu o folosim. Cea de la robinet e aur. Mi-am tras apă și în casă”, spune femeia, mulțumită.

Nitrații și nitriții nu-s antilope, ca să le vezi

Feodosia Bunescu, fosta primăriță din Băhrinești, cea care a și aplicat la acest proiect de construcție a apeductului, susține că localitatea avea o insuficiență acută de apă potabilă, iar oamenii se plângeau des de calitatea apei. Erau însă și săteni, în special cei cu fântâni în curte, care au fost greu de convins că satul are nevoie de apeduct modern. „Nitrații și nitriții nu-s antilope, ca să le vezi. Ei motivau că apa e limpede. Însă specialiștii în domeniul sănătății publice îmi prezentau în fiecare an rezultatele probelor prelevate de la apa din fântâni, iar situația nu era deloc bună. În unele fântâni apa nu era potabilă deloc, deși oamenii o consumau de ani de zile”, afirmă Feodosia Bunescu. În prezent, la apeductul cu o lungime de peste 23 de kilometri sunt conectate circa 500 de gospodării din Băhrinești.

Potrivit lui Ion Urușciuc, specialist în comunicare la Agenția de Dezvoltare Regională NORD (ADR), sistemul de apeduct de la Băhrinești face parte dintr-un proiect mai mare, desfășurat în prezent, și care va asigura conectarea la apă de calitate a 10 sate și comune din raioanele Florești și Soroca. „Bugetul total al acestui proiect mare se cifrează la 69,20 milioane de lei, inclusiv 30,17 milioane de lei au fost solicitați din sursele Fondului Național de Dezvoltare Regională, iar 32,71 milioane de lei reprezintă cofinanțarea Proiectului Elveției de Apă și Sănătate în Moldova (ApaSan). Totodată, 6,31 milioane de lei din bugetul total al proiectului reprezintă contribuțiile populației beneficiare, administrațiilor publice locale și S.A. „Servicii Comunale Florești”, operator al sistemelor de apeduct”, menționează reprezentantul ADR Nord.

Din acest proiect face parte și localitatea Japca din Florești. Fostul primar al satului, Iurie Pascari, spune că în prezent sunt conectate la sistemul de apeduct peste 260 de gospodării. „La noi nu era nici apă în fântâni, se aducea cu mașinile și cu căruțele de la izvoare. Chiar era o problemă mare”, spune el. Atât locuitorii din Japca, cât și cei din Băhrinești plătesc câte 20 de lei pentru un metru cub de apă consumată.

Alt proiect, același beneficiu – apă potabilă pentru oameni

De apă bună la robinete vor beneficia în următorii ani și locuitorii din alte sate și comune din **Fălești**, dar și din raionul **Drochia** și **Edineț**. Apa curată va fi adusă la robinete până în anul 2021 în cadrul proiectului „Modernizarea serviciilor publice locale în Republica Moldova” (MSPL), gestionat de Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ) și finanțat de Uniunea Europeană (UE). Potrivit lui Ion Urusciuc, valoarea totală estimativă a proiectului european care va alimenta cu apă localitățile din cele trei raioane este de 10,392 de milioane de euro, dintre care circa 1,599 milioane reprezintă contribuția autorităților publice locale și a cetățenilor.

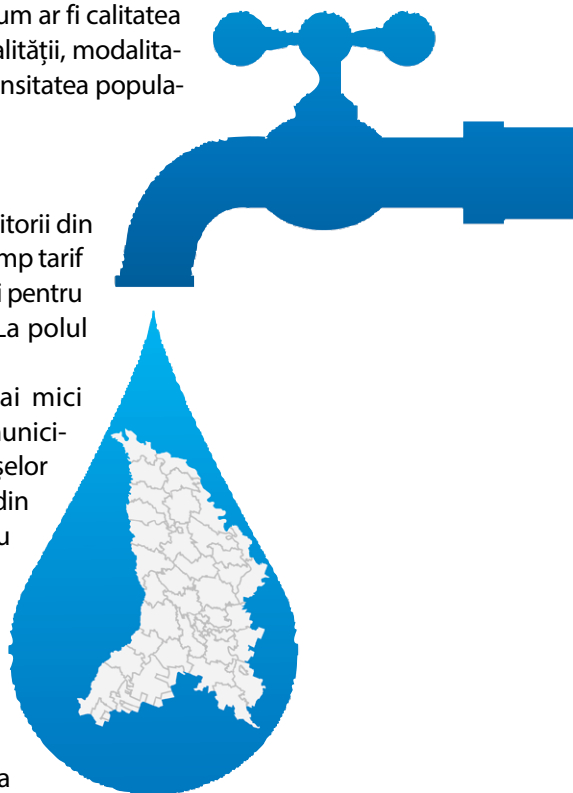
De ce consumatorii casnici plătesc tarife diferite pentru apa de la robinet?

Moldovenii achită tarife diferite pentru consumul apei de la robinet. Dacă locuitorii orașelor Drochia și Cantemir plătesc circa 10 lei pentru un metru cub de apă consumat, cei din orașele Fălești sau Edineț sunt nevoiți să achite un preț dublu, pentru aceeași cantitate de apă consumată. Experții explică această diferență de preț prin factorii care influențează formarea tarifului la apă pentru consumatorii casnici, cum ar fi calitatea apei, starea țevelor, relieful localității, modalitatea de captare a apei, dar și densitatea populației din localitate.

Din toate centrele raionale, locuitorii din Edineț și Florești plătesc cel mai scump tarif pentru apa de la robinet: peste 19 lei pentru un metru cub de apă consumat. La polul opus, potrivit portalului

Serviciicomunale.md, cele mai mici facturi la apă le achită locuitorii municipiilor Chișinău și Bălți, dar și ai orașelor Cantemir și Drochia. Bunăoară, cei din Cantemir plătesc circa 10 lei pentru un metru cub de apă consumat.

Valeriu Cepeleaga, administratorul Întreprinderii Municipale „Apă-Canal Cantemir”, afirmă că, din cauza tarifului mic, întreprinderea nu poate face lucrări ample de renovare a rețelei, pentru ca

populația să beneficieze de apă mai bună. Din spusele lui, tariful la apă în Cantemir nu a fost actualizat din anul 2007, iar în următoarea perioadă autoritățile publice locale intenționează să majoreze tariful la apă pentru consumatorii casnici.

Factorii care „încarcă” factura la apă

Inna Vrînceanu, expertă în cadrul Asociației pentru Democrație Participativă ADEPT, coordonatoarea portalului Serviciicomunale.md (platformă online de măsurare comparativă a performanței administrației publice locale în furnizarea serviciilor comunale), ne precizează care sunt factorii care se iau în calcul la formarea tarifului la apă: „Unul din factori este **sursa de captare a apei**, fie că e subterană sau de suprafață. Un alt factor decisiv este **starea tehnică și vechimea utilajelor** folosite în captarea, tratarea și distribuirea apei. Astfel, dacă rețelele de transport și distribuție sunt vechi, atunci se produc scurgeri de apă, iar aceste pierderi deseori sunt camuflate în tarife”. **Calitatea apei**, la fel, influențează tariful pe care îl plătesc consumatorii casnici. „Este demonstrat că apa din sursele subterane nu corespunde normativelor de potabilitate. Respectiv, pentru tratarea acesteia și menținerea într-o stare acceptabilă sunt necesare cheltuieli mai mari pentru filtre, soluții pentru tratare etc.”, spune experta. Un alt factor important, de care depinde tariful îl reprezintă **numărul de consumatori**: cu cât sunt mai mulți beneficiari, cu atât mai mici sunt tarifele. De exemplu, în municipiul Chișinău care este cea mai mare localitate din țară, avem cel mai mic tarif comparativ cu alte localități urbane.

Inna Vrînceanu precizează că tarifele la apă sunt avizate de către Agenția Națională de Reglementare în Energetică (ANRE) conform unei metodologii complexe. După examinarea de către ANRE, varianta finală a tarifului este aprobat de consiliile locale, cu excepția cazurilor, când aceste competențe sunt delegate către ANRE. „În conformitate cu metodologia stabilită de ANRE, în tarife sunt incluse doar **cheltuielile justificate**, adică cheltuielile minim necesare operatorului pentru captarea, tratarea, filtrarea, pomparea, transportarea, înmagazinarea/distribuția apei, colectarea, transportul, epurarea și evacuarea apelor uzate. Deseori, operatorii din domeniu încearcă să includă în tarif și cheltuieli nejustificate, însă acestea nu sunt acceptate de către ANRE”, concluzionează experta ADEPT.

Crearea companiilor regionale va facilita aplicarea unui tarif unic

Potrivit unui răspuns oficial primit de la ANRE, o soluție pentru ca tarifele la apa consumată să nu difere atât de mult de la o localitate la alta ar fi centralizarea serviciilor publice de alimentare cu apă și salitație și crearea unor companii regionale, care ar putea furniza servicii de calitate în acest domeniu. Scopul final al promovării regionalizării ar fi crearea a unui număr cât mai mic de companii regionale, care să furnizeze servicii de alimentare cu apă și salitație pentru întreaga populație din Republica Moldova, activitatea cărora ar permite reducerea cheltuielilor și eficientizarea activității operaționale. Potrivit Legii privind serviciul public de alimentare cu apă și de canalizare, operatorul regional căruia i-a fost delegată gestiunea serviciului public de alimentare cu apă și de canalizare de către mai multe unități administrativ-teritoriale va aplica un tarif unic pentru întreaga arie de operare.

Colectarea separată a deșeurilor a făcut din Șoldănești un oraș mai curat

De cinci ani, de când au fost instalate platforme de colectare separată a gunoiului, străzile din Șoldănești sunt mai curate, iar locuitorii sunt mai responsabili. O platformă conține patru tomberoane – pentru sticlă, plastic, carton, deșeuri menajere, deserving mai multe case de pe aceeași stradă. În prezent, 12 localități din raion sunt conectate la serviciile SA „Salubritate Șoldănești”, utilizând cele 237 de platforme de colectare. Acest lucru a fost posibil datorită unui amplu proiect susținut financiar de Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ).

Angajații SA „Salubritate Șoldănești” colectează cartonul de la agenții economici.
Foto: API

Din toate deșeurile sortate, întreprinderea reușește să gestioneze cel mai bine colectarea plasticului și a cartonului. Pla-sticul este sortat pe categorii și culori, iar cartonul este presat și comercializat agenților economici din Chișinău și Bălți. Astfel, întreprinderea reușește să-și returneze o parte din banii cheltuiți pentru transport. Pe parcursul unui an se adună peste 20 de tone de carton, iar volumul crește pentru că populația devine mai conștientă de importanța colectării separate a deșeurilor, explică **Mihai Ioncu**, directorul SA „Salubritate Șoldănești”.

Colectat separat, gunoiul se reciclează și nu poluează solul

Până la amenajarea platformei de colectare, **Angela Pavlova** depozita gunoiul la drum, chiar lângă gardul casei sale pentru că nu avea alt spațiu disponibil. Acum aruncă deșeurile separat. „Este bine că avem aceste platforme, numai că nu toți oamenii aruncă gunoiul în tomberoane. De multe ori, găsesc gunoi și pe jos și îl strâng și-l arunc în tomberon. Păcat că oamenii nu înțeleg cât de important este să colectăm separat gunoiul. Așa protejăm mediul”, spune Angela Pavlova.

Scuțiți de taxa gunoiului reciclabil

Pentru a le reaminti locuitorilor despre platformele de colectare a gunoiului, chitanțele pentru serviciile utilizate conțin și informații despre cum să colecteze și să separe corect deșeurile. Mașina colectează gunoiul de două ori pe săptămână, iar tariful lunar este de 14 lei/persoană pentru locuitorii din oraș și 10 lei/persoană pentru locuitorii din sate. Agenții economici achită taxe mai mari – 150 de lei pentru un metru cub de deșeuri, însă aceștia sunt scuțiți de taxă pentru gunoiul reciclabil. Întreprinderea de salubritate colectează gratuit gunoiul reciclabil din curtea agenților economici tocmai pentru a-i încuraja să-l colecteze separat și să nu-l arunce amestecat în tomberoane.

„Doar platformele de colectare nu sunt suficiente, este nevoie și de educație”

„Până a avea acest serviciu, duceam totul la gunoiște. Acum este foarte comod că vine mașina la poartă și ridică tot gunoiul care se adună. Tariful este

accesibil”, povestește **Iurie Usatii**, antreprenor din Șoldănești. „La o fabrică de panificație, noi adunăm mult gunoi reciclabil, în special cutii de carton, peliculă și sticle de plastic de la ulei. De când s-a deschis fabrica, noi colectăm gunoiul separat, cu mult înainte ca acest serviciu să apară în Șoldănești. E de datoria noastră să fim responsabili”, consideră **Vasile Gotnog**, manager de vânzări în cadrul unei fabrici de panificație din Șoldănești.

Aurelia Bahнару, președinta Asociației pentru valorificarea deșeurilor, susține că producerea acestor deșeuri nu poate fi evitată, însă putem recupera valoarea economică a unui produs devenit deșeu și reduce la minimum impactul negativ asupra mediului, sănătății și schimbărilor climatice. „Depozitele de deșeuri pot atrage diverși dăunători care caută hrană din deșeuri și pot răspândi boli care reprezintă un risc pentru sănătatea umană”, susține experta.

Bugetul total al proiectului-pilot a fost de peste 2,2 milioane de euro, oferit de Guvernul Germaniei, iar Consiliul Raional Șoldănești a contribuit cu încă 10.750 euro. În afară de construcția platformelor de colectare a deșeurilor, S.A. „Salubritate Șoldănești” a beneficiat de câteva autospeciale, tractoare, remorci, încărcător frontal, buldozer, tocător pentru deșeurile vegetale, utilaj pentru compost, utilaj de balotat pentru deșeurile reciclabile, utilaj semimobil pentru sortarea deșeurilor. De asemenea, a fost reparat sediul întreprinderii municipale unde astăzi se află și întreprinderea de salubritate.

Un proiect similar, cu susținerea UE și GIZ, a fost realizat în Sărata-Veche, Fălești, unde locuitorii acestei comune, de asemenea, sortează deșeurile solide.

Locuitorii din șase localități din raionul Strășeni sunt informați despre necesitatea sortării deșeurilor menajere

În multe localități din țară oamenii încă mai aruncă la nimereală gunoiul menajer, în râpi sau pe marginea râurilor, ceea ce reprezintă un pericol real pentru mediul ambiant. Asta se întâmplă pentru că lipsesc locurile amenajate de acumulare a deșeurilor sau pentru că oamenii nu vor să plătească pentru transportarea gunoiului. De doi ani, locuitorii comunei Lozova din raionul Strășeni beneficiază de servicii de transportare a gunoiului, iar acum lozovenii sunt învățați că trebuie să sorteze gunoiul.

Mătușa Nadejda Nicolăescu din comuna Lozova spune că ar vrea să colecteze separat deșeurile menajere. Foto: API

Până în 2018, lozovenii aruncau deșeurile menajere în gropile din obor sau îl doseau pe marginea râpilor când afară se întuneca, să nu-i vadă nimeni. Lucrurile s-au schimbat acum doi ani, când autoritățile publice locale au înființat un serviciu comunal, în grija căruia este salubritatea localității.

Tractorul care curăță comuna

De două ori pe lună, un tractor cu câțiva muncitori se apropie și de poarta mătușii Nadejda Nicolăescu pentru a lua sacii cu gunoi. Femeia de 68 de ani are grijă să lege sacii, să nu se apropie de ei copiii sau să-l împrăștie animalele. Este bucuroasă că a scăpat de grija gunoiului care se aduna, dar și de amenzi pe care le încasa când arunca în locuri neautorizate gălețile cu gunoi. Își aranjează năframa care i-a acoperit ochii, apucă un sac și începe a aduna ultimele frunze împrăștiate în curte: „Strângem gunoiul, îl punem în săcușori, vine tractorul și-l încarcă. Înainte mai aruncam gunoiul în locuri dosite. Am plătit amenzi și eu, și cumătrul. Bine că acum vin drept la poartă și-l încarcă. Cum sunt eu bătrână, nu mai am putere să ridic sacii”. Pentru serviciul de colectare a gunoiului, mătușa Nadejda plătește 240 de lei pe an.

Grămezi de gunoi acoperite cu frunze

Primarul de Lozova Lilian Botnaru spune că gunoiul colectat de la localnici este transportat într-un loc autorizat. „Comuna este împărțită în cinci sectoare și gunoiul este strâns de la oameni pe sectoare. După ce e colectat la Lozova, se merge în satul Stejăreni, care este parte a comunei. Tot gunoiul se duce la gunoiștea locală”, povestește primarul. Deși gunoiul este colectat centralizat, pe marginea râpei care străbate localitatea se văd încă grămezi mici de gunoi, acoperit cu frunze. „Sunt gunoiști neautorizate, de care vrem să scăpăm. Vrem să schimbăm aspectul localității, însă unii săteni încă mai aruncă gunoiul peste tot. Avem trei râulețe care traversează comuna, iar pe malurile acestora e o adevărată bătaie de joc”, se plânge Lilian Botnaru, adăugând că sunt și săteni care nu vor să plătească pentru serviciul de salubritate.

Unul dintre acești localnici este Ion Grosu, cioban de-o viață. El motivează că n-are nevoie de acest serviciu, deoarece adună toate frunzele veștede, le amestecă cu pământ și balebă, fabricându-și astfel propriul îngrășământ. „Toată viața am crescut oi, acum am capre și vaci. Dau foc hârtilor, iar restul gunoiului îl las să putrezească”, spune bărbatul.

Primarul speră că oamenii vor înțelege necesitatea colectării gunoiului, ba chiar vor ajunge și la etapa sortării deșeurilor. În prezent, sătenii sunt instruiți cum să colecteze deșeurile separat: hârtie la hârtie, sticla la sticlă etc. Activitatea de instruire face parte dintr-un proiect realizat de o asociație obștească prin intermediul programului „Abilitarea cetățenilor în Republica Moldova”, finanțat de Uniunea Europeană și implementat de Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ).

Sortarea gunoiului – un mediu mai curat

Aurelia Bahnaru, președinta Asociației pentru valorificarea deșeurilor, care realizează instruirile, spune că, în afară de comuna Lozova, în acest proiect mai sunt incluse cinci localități din raionul Strășeni (mun. Strășeni și satele Scoreni, Vorniceni, Negrești și Sireți). Ea speră că proiectul va schimba percepția locuitorilor despre beneficiile colectării selective a deșeurilor. Aurelia îi sfătuiește pe oameni să-și formeze deprinderea de a sorta gunoiul. Chiar dacă la început asta poate părea o irosire de timp, peste o perioadă acest lucru se va resimți în mediul înconjurător mai curat și mai sănătos.

După sortare, gunoiul este dus separat la reciclare, iar materialele reciclabile se transformă în materie primă. Astfel, este folosită mai puțină energie pentru fabricarea unor produse noi. Aproape toate materialele care intră în compoziția deșeurilor – hârtia, sticla, ambalajele din plastic, cutiile metalice, pot fi reciclate, iar implicarea comunității în sortarea deșeurilor protejează mediul înconjurător.

Potrivit datelor Eurostat (departamentul Comisiei Europene responsabil de publicarea statisticii comparabile pe teritoriul UE), țările europene care înregistrează cea mai mare rată de reciclare a deșeurilor municipale sunt Germania, Slovenia, Austria, Țările de Jos, Belgia. La polul opus, cu cea mai mică cantitate de deșeuri reciclate sunt Grecia, Cipru, România și Malta.

Fondurile europene au adus apa la Hîncești

Aprovizionarea cu apă a municipiului Hîncești este problematică. Jumătate de oraș încă are apă tehnică în robinete (cunoscută și sub numele de apă sulfuroasă). Cealaltă jumătate de oraș este aprovizionată cu apă pompată din apele subterane ale satului Fîrlădeni, aflat la 8 km de oraș.

Nadejda Caraman locuiește în partea orașului care are la robinet doar apă tehnică. Apa potabilă o aduce de la fântână, când își vizitează părinții. „De două ori pe lună mergem la părinți, în Cimișlia, și de acolo aducem apă pentru băut și gătit, câte 30 de butelii de 6 litri de fiecare dată”, povestește femeia. „Noi suntem mai norocoși. Locuim în partea orașului conectată la rețeaua din Fîrlădeni și avem apă bună la robinet. Nu mai trebuie să cărăm de la fântână, cum făceam înainte”, spune **Gheorghe Lupei**, locuitor al orașului Hîncești.

Gheorghe Lupei, locuitor al orașului Hîncești spune că este mulțumit de calitatea apei de la robinet și că nu trebuie să o aducă de la fântână. Foto: API

Alexandru Botnari, primarul municipiului Hîncești, recunoaște că problema apei este una foarte actuală în localitate: „Acum 15 ani situația apei și a canalizării în oraș era și mai problematică. Oamenii aveau apă la robinet doar de două ori pe săptămână, câte o oră. După construcția apeductului, situația s-a îmbunătățit, însă mai avem nevoie de încă 7 fântâni arteziene pentru a aproviziona și restul orașului cu apă potabilă”.

Drumul lung al apei

În 2015, cu banii oferți de Banca Europeană de Investiții (BEI) și Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD), autoritățile locale au reușit să construiască apeductul, inclusiv rețelele din oraș și din alte cinci localități: Buțeni, Bozieni, Fîrlădeni, Logănești și Mereșeni, trei sonde de apă, rezervoare și stația de pompare la Fîrlădeni.

Pentru ca apa să ajungă în robinetele locuitorilor din Hîncești, ea este captată din fântânile subterane din Fîrlădeni, se acumulează într-un bazin și apoi este pompată de trei motoare. Alte două motoare sunt folosite pentru a distribui apa către locuitorii satului Fîrlădeni. Celelalte patru sate incluse în proiectul de aprovizionare cu apă, menționate mai sus, au propriile stații de pompare a apei.

De când a fost construită stația de pompare în Fîrlădeni, locuitorii satului și-au construit băi în casă și au conectat mașinile de spălat. Totuși, spun locuitorii, stația are nevoie de filtre suplimentare pentru ca apa să fie consumată fără a fi fiartă mai întâi, așa cum se întâmplă în prezent.

Conform testelor de verificare a calității apei efectuate în 2020 de Centrul de Sănătate Publică (CSP) din Hîncești, din cele 165 probe de apă potabilă, 73,9 % nu sunt conforme la parametrii chimici, iar 43,8% probe nu corespund indicilor microbiologici. Medicii spun că din cauza calității proaste a apei, oamenii de aici suferă de probleme digestive.

Întreg proiectul de aprovizionare cu apă a costat 3 milioane 300 de mii de Euro, dintre care o treime a fost oferită de Banca Europeană de Investiții (BEI) și Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD) cu titlu de împrumut care se rambursează din tariful plătit de consumatori, o treime este rambursată de către Guvern, iar restul banilor au fost oferți sub formă de grant de instituțiile europene sus-menționate.

Muzeul de Istorie și Etnografie din Călărași este iluminat datorită fondurilor oferite de Uniunea Europeană

Clădirea Muzeului de Istorie și Etnografie „Dimitru Scvorțov-Russu” din orașul Călărași a devenit și mai atractivă după ce, la începutul lunii februarie curent, a fost iluminată arhitectural, cu suportul acordat de către Uniunea Europeană. Acum, vizitatorii admiră clădirea muzeului atât pe timp de zi, cât și pe timp de noapte. Autoritățile publice locale au optat să ilumineze clădirea cu echipament eficient energetic, care are și un aspect estetic plăcut.

Excelența Sa Peter Michalko, Șeful Delegației Uniunii Europene în Republica Moldova vorbește despre beneficiile inițiativelor de iluminare în Călărași, cu suportul UE.

Sursa: Delegația Uniunii Europene în Republica Moldova

Lucrările au inclus iluminarea elementelor de construcție și a celor ornamentale ale clădirii Muzeului de Istorie și Etnografie cu 24 de proiectoare pe bază de LED. De asemenea, este iluminată și curtea muzeului, prin intermediul mai multor felinare moderne. Astfel, vor fi încurajate organizarea și desfășurarea pe teritoriul muzeului a unor activități cultural-artistice pe timp de seară și noapte. Iluminatul arhitectural al muzeului a costat 145 mii de lei, iar consumul de energie electrică s-a redus cu 30% față de luna ianuarie a anului 2020.

Călărășenii sunt mândri de localitatea lor

Locuitorii orașului Călărași sunt încântați de noul aspect al muzeului, menționând că acum se simt mai motivați să-l viziteze și să participe la evenimentele organizate aici. „Iluminatul este minunat. S-a schimbat practic aspectul a jumătate de oraș și ne simțim mai încrezuți că orașul nostru arată frumos. Plimbându-ne pe alături când am văzut prima dată luminile aprinse, am rămas impresionați de această schimbare”, spune entuziasmată locuitoarea orașului **Lidia Peresiuc**. „Acum muzeul aduce lumină în orașul nostru, în sensul direct și indirect. Până acum strada centrală era destul de posomorâtă, neiluminată, acum acest monument arhitectural aduce un plus de valoare orașului nostru”, spune **Andrei Bînzaru**, un alt locuitor al orașului Călărași.

Orașul transformat într-un simbol: Licurici în inima Codrilor

Cătălina Năstase este studentă la Chișinău și spune că de fiecare dată când vine acasă vizitează expozițiile de aici: „Odată ce muzeul a fost iluminat, a devenit cel mai frumos punct turistic din oraș, mă atrage să vin să-l vizitez de fiecare dată când vin acasă”. „Sperăm că orașul nostru să fie precum este și denumirea proiectului, un licurici în inima Codrilor”, susține **Alexandru Marian**.

Lucrările au avut loc în cadrul proiectului realizat cu suportul financiar al Uniunii Europene „Eficientizarea iluminatului public în orașul Călărași – Licurici în inima Codrilor”. Proiectul este implementat de Primăria orașului Călărași, în parteneriat cu Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” și presupune modernizarea iluminatului stradal din oraș, pe o lungime de peste 20 de kilometri. Ca rezultat, proiectul va asigura o

economie reală de 6500 euro/an, va permite reducerea emisiilor de CO₂ și a costurilor de întreținere și exploatare. Prezent la evenimentul de lansare, **Peter Michalko**, Ambasadorul Uniunii Europene în Republica Moldova, a menționat că UE mizează pe eficientizarea resurselor energetice: „Aceste rezultate vor aduce beneficii locuitorilor și vizitatorilor orașului Călărași prin reducerea emisiilor de CO₂, costuri mai mici și siguranță pe timp de noapte”.

„Clădirea Muzeului din Călărași are o valoare artistică prin elementele arhitecturale caracteristice pe care le prezintă, iar intenția proiectului a fost de a scoate în evidență aceste elemente și pe timp de noapte. O atenție deosebită a fost acordată luminii, astfel încât aceasta să se armonizeze cu culorile actuale ale fațadei, obținând o nuanță caldă de culori. De asemenea, s-a pus accentul pe eficiența consumului de energie pentru a reduce la maxim costurile legate de funcționarea sistemului”, subliniază expertul în energetică **Ion Muntean**.

Mai multă lumină, mai mulți vizitatori

Muzeul de Istorie și Etnografie din Călărași are o colecție de circa 10 mii de exponate cu valoare istorică, artistică și culturală, printre care obiecte de etnografie, sculpturi, picturi, schițe, lucruri vechi personale, colecții de fotografii, arme și armuri, numismatică, obiecte de cult religios și altele, săli cu tematică și expoziții temporare cu diferite colecții personale. „Clădirea muzeului din Călărași este unica iluminată arhitectural și acest lucru reprezintă o premieră pentru localitatea noastră. Acest iluminat artistic îi va determina pe trecători să ne viziteze, să atragem noi turiști și să desfășurăm mai multe evenimente în curtea muzeului. Fiind evidențiată prin lumină și culoare, fațada clădirii muzeului va transpune istoria acestui ținut în imagini, lumini și culori”, spune **Mariana Iurcu**, muzeografă la Muzeul de Istorie și Etnografie din orașul Călărași.

Eficiență energetică la Obileni: fără fum în încăperi și cu economii la bugetul local

De cinci ierni, în cazangeria de la Obileni, Hîncești e curat, cald și fără fum. Cu suportul financiar al Uniunii Europene (UE), autoritățile publice locale de aici au trecut de la încălzirea pe bază de cărbuni la cea cu biomasă, iar în calitate de combustibil se folosesc peleți cumpărați de la agenții economici locali. La cazangerie sunt conectate primăria, oficiul poștal, oficiul medical și biblioteca. Pentru a eficientiza consumul, toate aceste instituții sunt amplasate în aceeași clădire.

Cel mai mult se bucură de noua cazangerie directoarea grădiniței din Obileni. Acum, cei 80 de copii care frecventează instituția preșcolară nu stau îmbrăcați cu mai multe rânduri de haine și își pot desfășura activitățile în condiții optime. „În grădiniță e cald și copiii nu riscă să se îmbolnăvească. Cazangeria veche se încălzea foarte greu și mereu era frig, în plus subsolul mereu era plin de fum. Acum și muncitorii de acolo sunt mulțumiți, deoarece au condiții de lucru mai bune”, susține **Aliona Andrus**, directoarea grădiniței.

Sobele s-au transformat în elemente de decor

De când au fost instalate caloriferele, soba care încălzea doar parțial sala bibliotecii a fost ascunsă după un raft nou cu cărți. „**Nu mai avem nevoie de ea**, dar nici n-o stricăm. Am ascuns-o bine după alte cărți, care acum sunt păstrate în condiții mai bune, nu sunt afectate de umezeală, iar cititorii nu mai stau îmbrăcați și își lasă hainele în cuier când vin la noi”, spune bucuroasă **Valeria Rusu**, șefa bibliotecii.

O situație similară este acum și la oficiul medical din sat, unde pacienții sunt consultați în încăperi încălzite și aerisite adecvat, fiind asigurat confortul necesar.

Cazanele pe biomasă de la Obileni au fost cumpărate cu bani oferii de Uniunea Europeană. Sursa: API

Noua cazangerie ajută administrația locală să economisească în fiecare an până la 30% din sursele bugetare destinate asigurării cu energie termică. Pentru o eficiență și mai mare, clădirea a fost izolată termic. Biomasa este ușor de procurat, fiind utilizată sub formă de rumeguș, resturi de lemn, coajă sau alți combustibili biogeni. Un alt avantaj considerabil al utilizării biomasei este reducerea emisiei de CO₂. „Diferența dintre situația de acum și de atunci când ne chinuiam cu cărbuni este enormă. Atunci nu era suficientă căldură, aveam sobe, dar în încăperi tot frig era. Acum ne bucurăm de condiții mai bune, este curat și cald”, explică **Alexei Dimitriu**, primarul satului Obileni, localitate cu o populație de 1750 de persoane.

Școala din Obileni tot are cazangerie pe biomasă, instalată din sursele oferite de alți donatori.

Economii și condiții de muncă mai bune

Cazangeria dispune de două cazane, îngrijite non-stop de patru angajați care lucrează în ture de zi și de noapte. În zilele mai geroase, sunt conectate ambele cazane, iar în perioadele cu temperaturi mai blânde este suficient unul. Timp de 24 de ore se consumă 200 de kg de pește, iar în perioadele mai geroase până la 250 kg. Muncitorii apreciază în mod special că nu le mai miroso hainele a fum, iar încăperea este mereu curată. „Când era pe cărbuni stăteam mai mult pe afară, căci venea fum în cameră. Acum creștem și flori aici, iar de la noi nu mai miroso a fum”, povestește **Vasile Vlas**, operator la cazangerie.

În total, peste 100 de angajați ai instituțiilor publice din Obileni beneficiază de condiții de muncă confortabile, dar și ceilalți localnici care beneficiază de serviciile acestor instituții. Costul cazanelor a ajuns la 1 milion 100 de mii de lei, bani oferți de Uniunea Europeană.

Biomasa, sinonim cu beneficii

Potrivit lui **Ion Muntean**, expert în energetică la IDIS „Viitorul”, beneficiile biomasei sunt multiple: economice, sociale, de mediu și de siguranță energetică. Banii economisiți în bugetul local pot fi utilizați pentru dezvoltarea localităților, fapt care oferă o sustenabilitate financiară mai mare autorităților locale, spune expertul.

Proiectele europene de gestionare a deșeurilor schimbă la față municipiul Cahul și satul Dubăsarii Vechi

Locuitorii din două sectoare ale municipiului Cahul și localnicii din satul Dubăsarii Vechi, raionul Criuleni, vor colecta gunoiul menajer în pubele moderne, încăpătoare și cu un aspect estetic. Datorită unor proiecte europene implementate de asociații neguvernamentale din aceste regiuni, oamenii au beneficiat de recipiente pentru gunoi, dar au fost și instruiți cum să selecteze separat gunoiul pentru a nu dăuna mediului înconjurător.

Mătușa Nina din Cahul este mulțumită că are în curte o pubeală încăpătoare.

Sursa foto: Asociația „Perspectiva”

Până nu demult, locuitorii sectoarelor Valincea și Lipovanca din municipiul Cahul adunau gunoiul menajer de pe lângă case în căldări, saci sau alte recipiente pe care le aveau la îndemână. Acum, însă, grație unui proiect european, cahulenii din cele două sectoare mărginașe, au în curte pubele, iar gunoiul nu mai este dus de vânt prin mahalale.

Mătușa **Nina Lungu** are mare grijă de pubela din curte. La cei 68 de ani ai săi, spune că n-a mai avut așa „găleată” mare pentru gunoi și este foarte bucuroasă că sacoșele sau hârtiile aruncate nu vor mai fi luate de vânt, căci pubela are și capac. „Mulțumesc tare mult pentru acest ajutor pe care l-am așteptat. Căinii mereu împrăștiau gunoiul pe toată ulița. Îl puneam în căldări vechi, crăpate, sau în saci ruși, apoi venea mașina la poartă și îl încărca, dar era greu, căci se împrăștia gunoiul prin ogradă. Acum am pus această găleată aici, dar la iarnă am s-o dau la dos, într-o cladaucă (n.r: bucătărie de vară). Acum în fiecare zi de marți vine mașina la poartă, o golesc repejor și fără probleme. Eu sunt mulțumită și toată ulița îi mulțumită. Când ne-au spus că le aduc, am ieșit în drum cu toții de pe uliță și am așteptat aceste containere”, povestește femeia entuziasmată.

De pubele pentru depozitarea gunoiului au beneficiat, în total, **920 de familii** din sectoarele Lipovanca și Valincea din municipiul Cahul. Cu un volum de 120 de litri fiecare, ele au fost achiziționate în cadrul proiectului „EcoCahul - Cetățean implicat pentru un oraș curat!”, realizat de Asociația „Perspectiva” cu suportul financiar al Uniunii Europene acordat prin Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ). Partenerul proiectului pentru Regiunea Sud este Centrul Regional de Asistență și Informare a Organizațiilor Neguvernamentale „CONTACT-Cahul”.

Pubele, coșuri de gunoi și instruirii pentru localnici

Nicolae Mocanu, președintele Asociației „Perspectiva” din Cahul, precizează că proiectul are o valoare totală de peste 911 mii de lei, iar din acești bani vor mai fi procurate și instalate 70 de coșuri de gunoi pe străzile principale și în cartierele, unde sunt concentrate rețelele de transport public și la stațiile de autobuse din zonele mai aglomerate. Totodată, în municipiu vor fi construite și amenajate cinci platforme de depozitare a deșeurilor, iar pe lângă consolidarea infrastructurii urbane pentru colectarea deșeurilor solide, în proiect sunt prevăzute și activități

de instruire a cetățenilor în domeniul colectării gunoiului. Nicolae Mocanu se așteaptă ca la finalizarea proiectului cahuleni să devină mai responsabili și mai receptivi la problemele de mediu: „Proiectul va avea un impact asupra mediului înconjurător, întrucât extinderea rețelei de colectare a deșeurilor în municipiu va contribui esențial la salubritatea orașului, la reducerea impactului negativ asupra mediului. Totodată, aspectul estetic al orașului se va îmbunătăți, iar nivelul de educație ecologică a locuitorilor va crește”.

La rândul său, primarul municipiului Cahul **Nicolae Dandiș** menționează că autoritățile locale au susținut acest proiect și speră la o mai mare implicare a orașenilor în soluționarea problemelor de mediu. „Toți își doresc un mediu curat, dar persistă încă mentalitatea că asta este sarcina doar a autorităților. Sper că oamenii vor aprecia aceste rezultate și vor deveni parte a procesului de salubritate, adică se vor implica direct. Iar noi ne vom strădui să-i mobilizăm și să-i motivăm”, spune primarul.

Deșeurile de la Dubăsarii Vechi vor fi sortate

Dacă la Cahul pubelele deja sunt în curțile gospodariilor, locuitorii din Dubăsarii Vechi, raionul Criuleni, abia urmează să primească noi recipiente pentru gunoi. Din banii alocați din bugetul local, în acest sat urmează să fie instalate 13 platforme moderne pentru colectarea deșeurilor. Aceste platforme vor fi dotate cu câte două tomberoane, unul pentru colectarea sticlei, iar altul pentru deșeurile din plastic. De asemenea, la Dubăsarii Vechi vor fi aduse și cinci pubele pentru colectarea bateriilor uzate. Recipientele pentru gunoi vor fi cumpărate în cadrul proiectului „Deșeurile – resursă sau problemă?”, inițiativă lansată de Asociația Obștească „Iedera-Dubăsarii Vechi”.

Svetlana Leahu, directoarea acestei asociații, susține că gunoiul aruncat la întâmplare este o problemă majoră pentru localitate, iar prin acest proiect localnicii vor învăța să sorteze deșeurile. „Peste tot era gunoi, pe malul Nistrului, în pădure, pe terenurile agricole. Unde le este mai comod, acolo și aruncă gunoiul unii săteni. Suntem conștienți că nu rezolvăm problema doar cu instalarea acestor urne, avem încă foarte mult de lucru cu cetățenii”, spune Svetlana, adăugând că proiectul include și activități de instruire cu tinerii și copiii, mai exact organizarea unor ore educative la tema ecologiei.

Bugetul total al proiectului este de 414 mii de lei. Asociația „Iedera – Dubăsarii Vechi” este beneficiara Programului de Granturi Locale al UE prin intermediul Proiectului „Abilitatea cetățenilor din Moldova”, finanțat de Uniunea Europeană și implementat de GIZ. Partenera proiectului pentru Regiunea de Dezvoltare Centru este Asociația pentru Guvernare Eficientă și Responsabilă AGER, în parteneriat cu Asociația ADR „Habitat”.

Un apeduct modern va asigura cu apă potabilă câteva localități din raionul Leova

Patru localități din raionul Leova vor beneficia în curând de apă potabilă la robinete. Chiar dacă majoritatea gospodăriilor din Filipeni, Romanovca și Cupcui, dar și din orașelul largara, au fântâni în curte sau în grădină, apa de aici este necalitativă și pune în pericol sănătatea oamenilor. Datorită unui proiect european, în aceste localități și în orașul Leova va fi construit un sistem de apeduct modern cu o lungime totală de 99 de kilometri.

Locuitorii orașului largara vor avea un sistem de apeduct modern.

Sursa foto: ADR Sud

Când am ajuns la Filipeni, ploua mărunț și îndesat, însă pe străzile satului erau mulți oameni. Gropile mari din unele mahalale, craterele proaspăt săpate lângă porți și țevile noi instalate arată că aici au loc lucrări de construcție a unui nou sistem de apeduct.

Cu toate că majoritatea locuitorilor din Filipeni au fântâni în curte, apa din ele nu e potabilă și poate fi folosită doar în scopuri casnice. **Ion Sultan** locuiește în partea de sus a satului, iar pe timp de secetă, găsește apă bună doar în pădure. „Eu trăiesc pe șes, iar aici situația cu apa este foarte complicată. Vara ne ducem la un izvor din pădure să luăm apă mai bună. Pentru că apa din fântână nici de udat nu-i bună, când fierbe în ceainic lasă piatră. Anul trecut am și făcut un experiment: am udat niște răsad de roșii cu apa din fântână, iar peste o perioadă, planta era parcă opărită. Nu e bună nici pentru plante, și nici pentru oameni”, povestește bărbatul.

Din cauza apei necalitative, crește morbiditatea de hepatite și ciroze

Primarul satului Filipeni **Tudor Camerzan** confirmă că apa din fântâni este necalitativă, iar în anul 2018 în școala din localitate au fost înregistrate 12 cazuri de hepatită virală A, copiii fiind internați în spital. După analizele preluate din alimentele și apa consumate de copii s-a constatat că apa era infectată. „Până acum, alocam în fiecare an bani din bugetul local pentru procurarea soluțiilor de dezinfecție care erau repartizate sătenilor să le pună în fântâni pentru a curăți apa. După ce vom da în exploatare apeductul, toate cele 690 de gospodării din Filipeni vor avea apă potabilă, iar asta va fi o mare realizare pentru noi”, spune alesul local.

Potrivit datelor Agenției Naționale pentru Sănătate Publică, în raionul Leova se înregistrează o creștere a numărului de persoane diagnosticate cu hepatite cronice și ciroze hepatice, boli digestive cauzate inclusiv de consumul frecvent al apei necalitative. În anul 2018 în acest raion au fost înregistrate 213 de îmbolnăviri raportate la 100 de mii de locuitori, iar în 2019 acest indicator a fost deja de 226 de persoane.

Costurile totale pentru construcția sistemului de apeduct constituie 25 de milioane 203 mii de lei. Localnicii vor contribui cu câte 2070 de lei de gospodărie, iar fiecare agent economic va achita câte 5910 de lei.

Diferența va fi acoperită de proiectul european. Deoarece râul Prut este în proximitatea localității, apa va fi pompată din râu, filtrată și tratată într-o stație modernă conform celor mai înalte standarde de calitate.

Prima reacție: „Am fântână, nu-mi trebuie apeduct”

Lidia Cara, membră a Consiliului local de cetățeni, este cea care a mers de la poartă la poartă să-i convingă pe consăteni să contribuie cu bani la construcția apeductului. Însă locuitorii din Filipeni cu greu s-au lăsat convinși: „Prima reacție a fost: am fântână, nu-mi trebuie apeduct! Am avut multe discuții și le-am argumentat că, după mai multe analize prelevate, apa din fântânile noastre nu poate fi consumată și riscăm să ne îmbolnăvim cu toții. Greu, dar au înțeles, iar acum 90 la sută dintre săteni au contribuit cu bani”.

Mătușa **Vasilisa Gangan** are 79 de ani și își dorește foarte mult să aibă apă potabilă la robinetul din curte. Ea povestește că toată viața a cărat apă cu găleata, iar vara, pe timp de secetă, mereu trebuia să economisească apa. „Acum mi-au făcut „dogovor” (n.r. - contract). Doar să pună aceste țevi la mai mulți oameni și vom avea apă bună”, spune bătrâna, bucuroasă că se va putea bucura și ea de condiții mai bune.

Apă de calitate pentru 10 mii de oameni

Datorită proiectului de îmbunătățire a serviciilor de alimentare cu apă, finanțat de Uniunea Europeană și implementat de Agenția de Dezvoltare Regională Sud și de proiectul „Modernizarea serviciilor publice locale în Republica Moldova” (MSPL), apa potabilă va fi adusă și în orașul largara, dar și în satele Romanovca și Cupcui din același raion Leova. Proiectul MSPL este finanțat de Ministerul German pentru Cooperare Economică și Dezvoltare și implementat de GIZ Moldova în parteneriat cu Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului. Potrivit ADR Sud, costul total al lucrărilor prevăzute în acest proiect este de peste 91 de milioane de lei, iar circa 10 milioane de lei din această sumă vor fi acoperiți din contribuția oamenilor.

După construcția noului sistem de apeduct, 10620 de locuitori din largara, Filipeni, Romanovca și Cupcui vor beneficia de apă de calitate, astfel condițiile de trai ale acestor oameni se vor îmbunătăți, iar sănătatea lor va fi mai protejată.

Tinerilor le pasă de problemele de mediu. Tinerii se implică

Câteva organizații neguvernamentale din țară și-au unit eforturile cu redacții ale unor instituții mass-media și au organizat instruirii destinate tinerilor la care elevii și studenții au aflat informații utile despre protejarea mediului înconjurător, inclusiv sortarea deșeurilor, eficiența energetică sau utilizarea resurselor regenerabile. Datorită unui proiect finanțat de Uniunea Europeană, tinerii din câteva regiuni ale țării au realizat materiale jurnalistice la teme ecologice, iar unii dintre ei au fost pe post de instructori care i-au învățat pe semenii lor cum pot utiliza resursele regenerabile sau cum apa dintr-un apeduct poate salva vieți.

Membrele Grupului de voluntari „Pro Ungheni” participanți la concursul „Eficiența energetică la noi acasă” organizat de Asociația „Expresul”. Foto de Lucia Bacalu Jardan

Ambasadorii „eco” de la Bălți

Elena Gaina, elevă în ultimul an la Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” din municipiul Bălți, este interesată de problemele de mediu și e convinsă că resursele naturale sunt limitate, iar atâta timp cât oamenii nu se implică pentru a le folosi rațional, natura este în pericol. Anume asta face și ea, adică se implică pentru salvarea mediului și îi încurajează pe alții să procedeze la fel. După ce a participat la câteva activități de instruire în domeniul protejării mediului, organizate de Centrul de Instruire și Dezvoltare Personală „Anima” din Bălți, a decis să-și împărtășească cunoștințele cu elevii din alte clase și de la alte școli. „Am fost o echipă de șapte ambasadori „eco”, tineri și tinere de la alte licee din Bălți, care am mers prin alte instituții de învățământ din oraș și am vorbit cu elevii din clasele mai mari despre energia electrică, cea regenerabilă, izolare termică etc. Trăim în era tehnologiilor informaționale și devenim tot mai dependenți de energia electrică, de aceea este foarte important să știm cum s-o economisim și cum o putem obține din alte resurse”, spune tânăra.

Tinerii sunt deschiși spre inovații

Nonna Mihalcean, directoarea executivă a Asociației „Anima” care a desfășurat aceste activități, povestește că a ales să lucreze cu tinerii, deoarece ei sunt mai receptivi și mai deschiși pentru inovații. „Ne-am propus să vedem „cu ochii” tinerilor ce se întâmplă la nivel de mediu și ecologie în regiunea de nord a țării. Astfel, am recrutat 12 tineri care au trecut printr-o serie de instruirii, inclusiv cum să abordeze problemele de mediu în materialele jurnalistice. Ulterior, aceștia au realizat, în echipă, diferite produse media care au fost promovate intens pentru ca informația să ajungă la cât mai mulți locuitori”.

Subiectul eficientizării energetice, abordat de tinerii din Ungheni

Dacă tinerii de la Bălți au fost în rol de traineri în probleme de mediu sau de jurnaliști începători, cei din raionul Ungheni s-au „specializat” în eficientizarea energetică. Asociația Obștească „Expresul” a organizat în câteva localități ale raionului întâlniri cu tinerii intitulate „Youth Cafe”

(în traducere din engleză: „Cafeneaua tineretului”), în cadrul cărora participanții au discutat despre beneficiile surselor energetice de alternativă și au propus soluții ingenioase de eficientizare energetică. „Tinerii s-au convins că eficientizarea energetică a unei clădiri publice îi poate prelungi viața cu câteva zeci de ani și aduce economii considerabile de resurse financiare. Băieții și fetele sunt foarte inovativi și am fost surprinsă câte idei interesante pot genera ei”, spune **Lucia Bacalu Jordan**, directoarea executivă a Asociației.

Beneficiarii acestui proiect au avut posibilitatea să participe și la un concurs de fotografii și eseuri la tema eficienței energetice. Printre câștigătorii concursului este și **Alexandru Malenchi**, elev la Liceul Teoretic „Alexei Mateevici” din satul Pârlița, raionul Ungheni. „Tema eficientizării energetice este una relativ nouă pentru Republica Moldova și îmi pare bine că în curricula școlară se studiază mai mult acest domeniu”, spune Alexandru.

Implicarea moldovenilor în soluționarea problemelor comunitare este încurajată de UE

Cele două asociații obștești din Bălți și Ungheni, alături de alte organizații ale societății civile din diferite raioane ale țării, sunt beneficiarele proiectului „Abilitarea cetățenilor în Republica Moldova”, finanțat de Uniunea Europeană și implementat de Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ). Organizațiile beneficiare ale proiectului au beneficiat de granturi mici pentru a realiza, în parteneriat cu instituții mass-media locale și regionale, diferite activități și materiale de încurajare a bunelor practici de soluționare a problemelor comunitare. În același timp, au fost promovate activismul și implicarea civică pentru îmbunătățirea serviciilor publice locale: aprovizionarea cu apă și canalizare, managementul deșeurilor solide, eficiența energetică în clădirile publice, protecția mediului.

Nu știi ce înseamnă eficiență energetică?

Poți căuta în Google sau poți veni la Liceul „Constantin Spătaru” din Leova să vezi cu ochii tăi

Elevii și cadrele didactice de la Liceul Teoretic „Constantin Spătaru” din orașul Leova cunosc foarte bine cum să eficientizeze resursele energetice: au grijă să deconecteze întrerupătoarele când ies din clase, nu lasă robinetul să curgă fără folos în camera de baie și deconectează calculatoarele atunci când nu mai au nevoie de conexiunea la Internet. Au învățat să folosească rațional resursele energetice la instruirile desfășurate de Centrul de resurse și mediu pentru populație, care se află chiar în incinta instituției de învățământ. Atât Centrul, cât și liceul fac parte dintr-un amplu proiect de sporire a eficienței energetice, susținut financiar de Uniunea Europeană și Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ), cu un buget total de peste 61 de milioane de lei.

“Abilitarea cetățenilor în utilizarea tehnologiilor moderne de eficiență energetică și surse de energie regenerabilă” în orașul Leova

Sursa: Facebook: LTLiceum2020

Cu suportul Uniunii Europene, liceul cu peste 650 de elevi și profesori s-a transformat în una din cele mai moderne instituții de învățământ din țară, fiind printre puținele asigurate în totalitate cu energie alternativă – cazangeria funcționează pe bază de biomasă, iar becurile tradiționale au fost înlocuite cu cele de tip Led. Acum sălile de clasă, dar și holurile sunt mai luminoase, a fost instalat și un sistem de ventilare pentru ca geamurile termopan să nu piardă din eficiența energetică.

Condiții ca în Europa

Clădirea instituției de învățământ este totalmente izolată termic, iar surplusul de energie produsă de panourile solare va fi putea fi vândut în rețea, permițând liceului să obțină și un venit propriu. În cadrul aceluiași proiect, au fost construite camere de baie la fiecare etaj și amenajate instalații de apă potabilă. În pauzele de dejun și prânz, elevii mănâncă la cantina dotată cu cele mai moderne echipamente, în stil de bufet suedez.

„După modernizare și reutilare, liceul nostru a devenit foarte atractiv pentru elevi și pentru părinții, care aleg să-și aducă copiii aici. Pentru următorul an de studii deja avem cu 60 de elevi mai mulți decât de obicei. Am obținut și alte granturi care ne vor permite crearea unui laborator digital și dotări cu echipamente de ultimă oră”, spune entuziasmat directorul liceului, **Dorin Marin**.

Cheltuieli reduse cu până la 60%

Din spusele directorului, investițiile se vor amortiza în 11 ani, iar cheltuielile pentru agentul termic se vor reduce cu 60%. „Acum cheltuim anual jumătate de milion de lei pentru încălzire. Cu renovările făcute, vom face economii de 300 de mii de lei pe an. Cu acești bani putem cumpăra 6 table interactive, de exemplu. De asemenea, vom avea și economii la energia electrică”, mai adaugă D. Marin.

Pentru ca elevii, cadrele didactice și părinții să conștientizeze importanța utilizării eficiente a resurselor energetice, în liceu a fost creat și un Centru de resurse, dotat cu echipament modern. Profesorii de fizică și de geografie fac aici lecții despre energie și mediu, având la dispoziție inclusiv diferite echipamente de dimensiuni reduse – panouri solare, geamuri termopan cu diferite numere de camere, vată minerală pentru izolarea termică a clădirilor, becuri Led și altele.

„Este un centru unic în țară, vin la noi în oșpeție elevi din alte școli și alte raioane. Nu demult am avut grupuri de elevi din Basarabeasca, care au participat la lecții de eficiență energetică”, povestește **Natalia Cernea**, managera proiectului.

Cum arată și „cu ce se mănâncă” eficiența energetică?

Profesoara de geografie **Tatiana Țepeniuc** este bucuroasă că le poate explica elevilor mai bine conceptul de eficiență energetică: „Le arăt exemple din alte țări, le explic de ce resurse energetice dispune fiecare regiune a țării noastre, unde este mai convenabil să utilizăm energia eoliană și unde cea solară, cum putem economisi resursele pentru a reduce emisia de CO₂, atât de dăunătoare planetei noastre”.

Aceste informații sunt transmise și părinților în cadrul întâlnirilor tematice organizate la Centrul de resurse. Apropos, un sondaj pe bază de chestionare, efectuat la începutul proiectului, a arătat că 80% din locuitorii orașului nu cunoșteau prea multe despre eficiența energetică. După instruirile tematice, locuitorii din Leova vor fi chestionați din nou pentru a le evalua cunoștințele.

Dumitru Goroianu a absolvit liceul în acest an. Se descurcă bine la toate materiile și încă n-a decis ce facultate va urma, dar știe sigur că vrea un viitor eficient energetic. A participat la o vizită de studiu la facultatea de energetică din cadrul Universității Tehnice din Moldova unde a văzut echipamente de dimensiuni reale pentru producerea energiei alternative. „Sunt încântat de posibilitățile pe care le avem acum în cadrul liceului și le povestesc și părinților cum putem reduce consumul la energie. Acesta este viitorul și depinde doar de noi cât de repede vom ajunge să fim eficienți energetic în totalitate”, susține Dumitru.

Liceul din Leova, alături de alte șapte licee din țară, face parte din „Proiectul Uniunii Europene pentru sporirea eficienței energetice în clădirile publice”, finanțat de UE și implementat de GIZ Moldova. Pentru cele 8 licee UE vine cu un suport financiar de 12,7 milioane de euro, iar 0,47 milioane de euro este contribuția locală. În final, cinci mii de beneficiari (elevi și pedagogi) din cele opt instituții de învățământ se vor bucura de condiții europene.

În loc de gunoiști neautorizate și miros urât, sătenii din Ciutești au instalat tomberoane și au plantat copaci

Până nu demult, locuitorii din Ciutești, Nisporeni, aruncau deșeurile la gunoiștea care se afla chiar în centrul satului, creată, din spusele sătenilor, „încă de pe timpul colhozurilor” și care „stătea să explodeze ca o bombă”, împrăștiind în tot satul un miros neplăcut. Acum, după ce trei mari gunoiști din sat au fost lichidate, localnicii au plantat în locul acestora 200 de copaci. Proiectul de salubritate și înverzire este finanțat de Uniunea Europeană și Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ).

Locuitorii satului Ciutești, Nisporeni curăță terenul gunoiștilor.

Sursa: Arhiva proiectului. Noiembrie 2020

După o săptămână de muncă și câteva tone de gunoi evacuate din localitate, satul a devenit mai curat. O parte din ciuteșteni au primit și tomberoane pentru a arunca deșeurile menajere, iar un tractor vine o dată pe săptămână să ridice gunoiul depozitat în locuri special amenajate. Din septembrie, după ce va fi semnat un contract cu autoritățile locale din Nisporeni, gunoiul va fi depozitat la poligonul din oraș.

Un sat mai curat pentru viitoarele generații

Înainte de a planta copacii, autoritățile au consultat un expert care a recomandat șapte specii de arbori, tolerante la solurile poluate de deșeuri. Cu toate acestea, din cauza solului foarte poluat, nu toți cei 200 de copacii au prins rădăcini, spune **Galina Țărnă**, managera proiectului „Ciutești – Satul viitoarelor generații”.

Proiectul este implementat de Asociația Obștească „Centrul de Dezvoltare Comunitară 21” și are un buget **de 250 de mii de lei**, oferit de Uniunea Europeană și Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ). Organizația este beneficiară a Programului de Granturi locale al **UE „Fii schimbarea: Cetățeni Implicați – Comunități Durabile”** în Regiunea de Dezvoltare Centru. Scopul proiectului este de a spori nivelulul de conștientizare și de participare a locuitorilor satului Ciutești în ecologizarea localității.

Să nu uităm că fiecare tip de gunoi are locul și perioada sa de descompunere

„Dacă le explici oamenilor, îi implici, ei înțeleg mai bine cât de importante sunt aceste aspecte pentru sănătatea lor și a familiilor lor. Patru zile am dus tractoare cu tone de gunoi. Ulterior, o săptămână am adunat tot ce rămânea în urma excavatorului, în special foarte mult plastic”, povestește Galina Țărnă.

Mulți locuitori într-adevăr s-au implicat activ în lucrările de salubritate și de plantare a copacilor. **Alexandra Țărnă**, locuitoare a satului Ciutești, confirmă că: „Oamenii sunt receptivi și vin la lucrările de curățeni, atunci când sunt chemați. Din păcate, nu toți sătenii au tomberoane separate ca să putem colecta deșeurile separat. Aș vrea să fie și la noi ca în țările europene, cu tomberoane separate pentru diferite tipuri de deșeuri. Trebuie

să înțelegem că fiecare tip de gunoi are perioada sa de descompunere, anume de asta este important să le separăm”.

O planetă-ntreagă moare, de gunoi, de poluare

Ca să implice toate generațiile în lucrările de salubritate, în cadrul proiectului au fost organizate mai multe instruirii atât pentru maturi, cât și pentru copii. Cei mici la fel s-au implicat în lucrările de curățenie și plantare a copacilor, iar pentru ei s-a desfășurat și un concurs de desene și poezii pe teme ecologice.

Marcela Pînzari a absolvit anul acesta gimnaziul din Ciutești. Ea este convinsă că oamenii trebuie să arunce gunoiul doar în locurile special amenajate, nu pe câmpuri sau pe lângă poartă. La concursul organizat în cadrul proiectului, ea a obținut premiul I cu o poezie în care descrie situația în care s-a pomenit planeta noastră din cauza poluării: *„Soarele ce strălucește, acum arde, te rănește. Aerul ce-a fost curat, acum iar e poluat. Apa cea ce curge lin, noi o bem, ne-mbolnăvim. [...] O planetă-ntreagă moare, de gunoi, de poluare. Chiar și-o mică hârtiuță va ucide o broscuță”*, scrie Marcela în poezia sa.

Dincolo de aspectul estetic îmbunătățit al satului, locuitorii apreciază și faptul că nu mai miroase a gunoi. „Nu ne vine să credem că am ajuns timpurile când în satul nostru nu mai miroase urât și în sfârșit putem să aruncăm gunoiul civilizat, în locuri special amenajate, cum se întâmplă în alte țări. Mă gândesc că, poate, dacă e mai curat acum, vor veni nepoții mai des să ne viziteze”, spune glumind săteanul **Ion Stamati**.

Planurile de viitor sunt frumoase pentru Ciutești. Autoritățile împreună cu societatea civilă au reușit să obțină finanțare și de la alți donatori care le va permite să asigure toți locuitorii cu tomberoane, să cumpere tractoarele necesare pentru evacuarea gunoiului, dar și să curețe toate livezile din sat. Este important ca sătenii să păstreze aceste bunuri și să respecte regulile de sortare și depozitare a deșeurilor.

La Sipoteni, locuitorii care aruncă gunoiul la nimereală pot fi pedepsiți cu muncă în folosul comunității

De câteva luni, în satul Sipoteni din raionul Călărași locuitorii nu mai aruncă gunoiul menajer în locuri dosite, dar îl colectează. Periodic un tractor trece pe la porțile fiecărei gospodării și adună gunoiul deja sortat de localnici: cel menajer este încărcat săptămânal, plasticul – lunar. Ajutată de un expert în domeniul ecologiei, Primăria a elaborat și un regulament cu reguli de colectare a gunoiului. Sipotenenii care încalcă aceste reguli riscă să fie pedepsiți cu amenzi sau cu ore lucrate în folosul comunității. Localitatea este acum mai curată datorită unui proiect finanțat de Uniunea Europeană și implementat de Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ).

Voluntarii din Sipoteni au contribuit la evacuarea gunoștilor din localitate.

Sursa foto: pagina de facebook „Cu drag pentru Sipoteni”

Când intri în Sipoteni nu poți trece cu vederea stațiile frumos amenajate și colorate, pilonii de electricitate pictați și ei, ghiveciurile cu flori instalate pe podul de la intrarea satului, vopsit în culorile tricolorului, și curățenia care predomină în tot satul. Toate acestea au fost posibile datorită implicării tinerilor voluntari ai Asociației de Băștinași din Sipoteni, care au toată susținerea autorităților locale, dar și a donatorilor străini.

Sătenii au fost instruiți cum să separe deșeurile datorită unui proiect finanțat de UE. Au fost închise și evacuate gunoștile neautorizate și a fost amenajată una nouă, în capătul satului, îngrijită, cu spații speciale pentru plastic, sticlă și metale ușoare. Gunoiștea este dotată cu camere de supraveghere și va fi păzită pentru a evita depozitarea neautorizată a gunoiului, dar și pentru a preveni incendiile.

Gata cu incendiile

„Înainte chemam pompierii în fiecare săptămână să stingă incendiile care apăreau la gunoiște, iar fumul de la ele deranja locuitorii. Acum, datorită tractorului multifuncțional cu care suntem dotați, acest lucru nu se mai întâmplă, deoarece gunoiul este atent depozitat și nivelat”, explică **Andrei Trifan**, administratorul Gospodăriei Comunale din Sipoteni.

Pentru evacuarea deșeurilor, fiecare sătean achită lunar câte 10 lei, peste 800 de gospodării din cele 2300 au semnat contractul de deservire, iar numărul acestora este în creștere. Cei care refuză să încheie contracte sunt obligați să evacueze deșeurile la gunoiștea autorizată pe cont propriu, plătind o taxă unică de 50 de lei pentru o căruță de deșeuri și 100 de lei pentru un tractor. Dacă nu achită aceste taxe și aruncă gunoiul la nime-reală, riscă amenzi sau muncă în folosul comunității. „Mai întâi avertizăm persoanele care încalcă regulamentul. Dacă se repetă, persoanele sunt sancționate. Și să știți că sancțiunile dau roade, oamenii se disciplinează”, afirmă **Maria Rău**, viceprimara localității.

Primăria a cumpărat tractorul cu șenile și urmează să cumpere și un compactor pentru plastic, iar locuitorii vor primi pubele pentru o separare mai eficientă a deșeurilor. Mai mult decât atât, în Ungheni urmează a fi amplasată o gunoiște regională pentru toată zona de centru – Călărași-Nisporeni-Ungheni.

Tinerii voluntari sunt „motorul” schimbării

Cei care au discutat cu locuitorii și i-au determinat să se implice pentru a avea un sat mai curat au fost tinerii voluntari din Sipoteni. „Noi n-am impus pe nimeni, i-am convins prin propriul nostru exemplu să se implice, când am amenajat pilonii și stațiile din sat, pictându-le. Ne bucurăm că suntem invitați la ședințele consiliului local și se ține cont de opinia noastră”, povestește **Zinaida Chitoroagă**, elevă în clasa a 11-a și președinta Asociației de Băștinași Juniori.

Tinerii voluntari desfășoară cu regularitate, de trei ori pe an, campanii de salubritate pentru a colecta gunoii din localitate. Această activitate mobilizează sătenii, mentalitatea se schimbă, iar oamenii devin mai responsabili față de mediul înconjurător.

Deșeurile se transformă în îngrășăminte

Pentru a transforma deșeurile menajere, 10 gospodării din sat au primit containere din lemn pentru prepararea compostului utilizat ca îngrășământ natural. În acest an, de când a început a prepara compost din deșeurile vegetale, dar și de la animale, familia Dragancea a reușit să obțină 200 de kg de compost pe care îl folosește atât în sera de roșii, cât și pe terenurile agricole. „Este un îngrășământ natural foarte bun. Noi nu mai folosim substanțe chimice și vedem diferența, roșiile sunt mai mari și mai gustoase. Rода este mai bogată în acest an anume datorită acestui îngrășământ natural și inofensiv”, spune **Eugenia Dragancea**. Ea este optimistă și speră că mai mulți săteni vor urma aceste bune practici.

Proiectul „Înființarea serviciului de salubritate în comuna Sipoteni, r. Călărași, cu implicarea cetățenească” este implementat de Asociația Națională pentru Turism Receptor, în cadrul Programului de Granturi Locale al UE „Fii schimbarea: Cetățeni implicați – Comunități durabile!”, finanțat de către Uniunea Europeană și implementat de Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ).

Achizițiile publice de la Zubrești – sub lupa cetățenilor

Până nu demult, locuitorii satului Zubrești din raionul Strășeni nu erau prea interesați de felul cum se cheltuie banii publici și nici nu se implicau în monitorizarea achizițiilor publice, considerând că asta este doar treaba primăriei. Însă de câteva luni, datorită unui proiect european, sătenii sunt instruiți cum să ceară socoteală autorităților pentru cheltuielile publice și participă în activități de transparentizare a procesului decizional.

Ca să schimbe situația în localitate și să încurajeze activismul localnicilor, Asociația Băştinașilor „Zubrea” a început instruirea doritorilor de a monitoriza achizițiile publice. La început, grupul celor interesați era mai mare, dar până la final au rămas șase persoane decise să urmărească cum se cheltuie banul public, inclusiv angajați de la grădiniță care își propun să îmbunătățească comunicarea cu părinții despre buget și cheltuieli publice la nivel local.

Oamenii ezită să întrebe autoritățile cum sunt cheltuiți banii publici

„Întotdeauna îmi era într-un fel teamă să întreb primăria cum a cheltuit banii, însă acum am înțeles că este dreptul fiecărui cetățean să pună astfel de întrebări autorităților și să monitorizeze modul de utilizare a banilor publici. Sunt nouă în funcția mea și instruirile de acum mă ajută să înțeleg mai bine cum să formez bugetul, ce să procurăm, cum să raportăm ca să nu încălcăm legislația”, povestește **Tatiana Chilian**, șefă de gospodărie la grădinița-creșă „Ghiocel” din Zubrești.

Svetlana Gălușcă este specialistă în evidența militară și protecția copiilor. Instruirile o ajută să verifice mai bine agenții economici care participă la procesele de achiziții publice. „Vreau să știu cum pot fi monitorizate cheltuielile făcute de autorități, dar și pe ce site-uri să intru ca să verific agenții economici care participă la achiziții, dacă sunt eligibili”, spune Svetlana.

Toate procedurile de achiziții publice vor fi făcute publice

Participanții la instruirii au fost ajutați de **Diana Ranga Enachi**, expertă națională în domeniul achizițiilor publice, să înțeleagă mai bine procesele și procedurile de asigurare a transparenței. Ei au depistat că pe site-ul primăriei lipsesc unele documente obligatorii și nu toate procedurile de achiziții sunt făcute publice, așa cum prevede legislația. **Natalia Cârlig**, secretarul consiliului local Zubrești, motivează că primăria nu are un angajat responsabil de publicarea pe site a tuturor documentelor și informațiilor necesare. Cu ajutorul proiectului, primăria va angaja, în curând, o persoană care va actualiza pagina electronică cu toate documentele care lipsesc, inclusiv cele referitoare la achizițiile publice, și va conecta site-ul la registrul actelor locale.

Deoarece nu toți locuitorii au posibilitatea să acceseze site-ul primăriei, informațiile despre buget și achiziții sunt publicate și pe panourile informative instalate în opt dintre cele mai frecventate locuri din sat. Totodată, autoritățile organizează periodic audieri publice în fiecare sector din sat, în luarea deciziilor fiind implicați și sătenii care se află peste hotare, care contribuie cu sugestii și cu resurse financiare pentru soluționarea unor probleme ale satului. „Diaspora se implică și ne ajută foarte mult. Cu

ajutorul lor am făcut iluminatul stradal. Cu resursele proprii e mai greu de rezolvat unele probleme”, povestește Natalia Cârlig.

Ședințe online și mai multă transparență

Aceste activități sunt posibile datorită proiectului „Îmi pasă, mă implic, DECID!”, susținut financiar de Uniunea Europeană și Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ) cu 400 de mii de lei. În cadrul proiectului, vor fi cumpărate și camere video pentru a transmite în direct ședințele consiliului local. „Mulți locuitori spun că le este mai ușor să urmărească ședințele în regim online decât să vină la primărie”, susține **Olesea Harti**, coordonatoarea proiectului.

„Oamenii nu știau că au dreptul să se implice în procesul decizional și au rămas uimiți de câte drepturi și instrumente de verificare au la dispoziție. Suntem conștienți că nu vom putea schimba mentalitatea tuturor sătenilor în câteva luni cât durează acest proiect, însă trebuie să insistăm ca oamenii să se implice mai mult. La final vom publica și un raport al achizițiilor publice, prin care sperăm să mobilizăm autoritățile publice să asigure un grad mai mare de transparență”, punctează Olesea.

De ce le este frică cetățenilor să ceară socoteală autorităților?

„Este de vină mentalitatea oamenilor. Ei nu știu că au dreptul să întrebe autoritățile despre achizițiile publice și le este frică să se implice. Asta este și responsabilitatea autorităților – să implice cetățenii, să-i informeze, să-i încurajeze să ia parte la aceste procese. Plus că bugetul este publicat pe site în formate greu de înțeles pentru oamenii de rând. Diagramele, infograficele ar ajuta cetățenii să înțeleagă mai bine bugetele. Cu mai multă informare și instruire, dar și cu ajutorul autorităților, lucrurile se pot schimba în toate localitățile din Moldova”, este convinsă experta Diana Ranga Enachi.

Copiii de la grădinițe află despre problemele de mediu prin intermediul poveștilor „eco”

Normele de protejare a mediului și de folosire eficientă a resurselor naturale au îmbrăcat haina basmelor. O tânără mamă originară din raionul Dubăsari este autoarea unui ciclu de povești care abordează subiecte din domeniul ecologiei, pe care le-a și sonorizat. Poveștile eco, cu genericul „Planeta Copiilor” sunt destinate picilor din grădinițe și cadrelor didactice din instituțiile preșcolare și pot fi audiate pe o platformă online. Activitatea a fost realizată de postul de radio EcoFM într-un proiect finanțat de Uniunea Europeană și implementat de Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ).

Sursa: Asociația „Media Grup MERIDIAN”

Toate cele 15 povești abordează subiecte actuale de mediu. Bunăoară, problema tăierilor neautorizate de pădure a fost vociferată printr-o relatare cu copaci de fag în calitate de personaje. *„Acum imaginați-vă că copăcelul-mamă sau tată ar fi defrișați. Ce s-ar întâmpla cu restul familiei? Vă spun eu, pe copilași nu ar avea cine să-i ajute să înțeleagă pădurea și secretele ei, cum să se hrănească, cum să absoarbă mineralele necesare și alte lucruri care sunt importante pentru supraviețuirea puieților de copac. Tatăl și mama-copac își vor ajuta odraslele, transmițându-le resurse de zahăr, minerale și apă, la nevoie. Probabil, copiii, ați înțeles deja cât de importanți sunt părinții-copaci în viața tinerei generații. Să păstrăm cu grijă plămâni planetei”*. Acesta este finalul poveștii scrise de Mariana Lucinschi, o tânără din satul Doroțcaia, raionul Dubăsari, care și-a propus să le educe celor mici grija față de natură, așa cum părinții au grijă de copii.

Povestea audio „Familia verde” face parte din ciclul de povești cu genericul „Planeta Copiilor”, în care sunt expuse regulile de protejare a naturii pe înțelesul micilor ascultători, cu ajutorul unor personaje de poveste, fie că sunt animale sau plante. Fiecare istorie audio se încheie cu povește de protejare a mediului ambiant destinate atât copiilor, cât și adulților.

Natura protejată pe „Planeta copiilor”

Mariana Lucinschi nu are studii în pedagogie sau actorie. Ea este licențiată în științe economice și are studii de masterat în domeniul expertizei judiciare. Ideea de a sonoriza povești pentru copii o are mai demult, iar după ce a participat la câteva instruirii la tema ecologiei și protejării mediului, a decis să scrie și să sonorizeze povești cu tematică ecologică, destinate copiilor. *„Am fost la trainingurile organizate de echipa postului de radio EcoFM într-un proiect de abilitare a cetățenilor. Au fost informații utile, însă destinate în mare parte tinerilor și adulților. Eu m-am gândit că ar fi foarte bine ca aceste informații să ajungă și la urechiușele micuților, într-o formă ușor de înțeles pentru ei. Astfel am ajuns la aceste povești”*, povestește Mariana.

Poveștile eco au fost înregistrate în format audio și plasate pe o platformă online (www.anchor.fm/planeta-copiilor), unde pot fi ascultate de toți doritorii, copii sau adulți. Primii ascultători au fost copiii și educatorii din **raioanele Anenii Noi, Ștefan Vodă, Ungheni și Fălești**.

Tatiana Rusu, specialistă în domeniul educației preșcolare la Direcția Educație Anenii Noi, este de părere că aceste povești educative ar trebui

să fie ascultate și de părinți, și de buneii. „Sunt niște povești interesante și foarte utile pentru educația ecologică a copiilor. Teme actuale și învățăminte de protejare a mediului ambiant sunt redată de personaje de poveste îndrăgite de copii, animale sau copaci, care vorbesc și le spun copiilor lucruri importante. După părerea mea, aceste povești trebuie ascultate de copiii din toată țara și chiar ar fi bine să fie incluse în curricula preșcolară. Le-am ascultat împreună cu fetița mea de șapte ani și ea a rămas încântată atât de vocea autoarei, cât și de conținutul poveștilor”, spune Tatiana Rusu.

Copiii de azi – cetățenii responsabili de mâine

Alex Nistiriuc, director de programe la postul de radio EcoFM, instituție media care a lansat acest produs, precizează că acest ciclu de povești face parte din proiectul „Educație și conștientizare pentru comunități active”, implementat de Asociația „Media Grup MERIDIAN” și postul de radio EcoFM în cadrul programului european „Abilitarea cetățenilor din Republica Moldova”. Alex este optimist și speră că micuții care ascultă azi poveștile cu caracter educativ vor deveni în viitorul apropiat cetățeni responsabili care vor avea grijă de mediul ambiant.